

Οι δεκαετίες της κρίσης

1973-1989

Μια κρίση διαφορετική από τις άλλες

Οι δυσκολίες στη διάγνωση (1)

Η ιστορία της εικοσαετίας μετά το 1973 είναι η ιστορία ενός κόσμου που γλίστρησε από την μεγάλη ευημερία της χρυσής εποχής προς την αστάθεια και την κρίση.

Ωστόσο μέχρι και την δεκαετία του '80 το ερώτημα που ετίθετο μεταξύ των οικονομολόγων ήταν αν πραγματικά μπορούσαν να μιλάνε για κρίση.

Τα ανεπτυγμένα καπιταλιστικά κράτη μπόρεσαν να διαγνώσουν και να παραδεχθούν τη παγκόσμια φύση της κρίσης, μόνο αφού κατέρρευσε εντελώς ένα μέρος του κόσμου – η ΕΣΣΔ και η Ανατολική Ευρώπη του "υπαρκτού σοσιαλισμού".

Η δυσκολία της διάγνωσης της παγκόσμιας φύσης της κρίσης έγκειται στο γεγονός ότι οι δεκαετίες μετά το 1973 δε συνιστούσαν δεκαετίες "Μεγάλης Οικονομικής Κάμψης" με την έννοια της δεκαετίας του '30 και σε σχέση με τις δεκαετίες μετά το 1873.

Μια κρίση διαφορετική από τις άλλες

Οι δυσκολίες στη διάγνωση

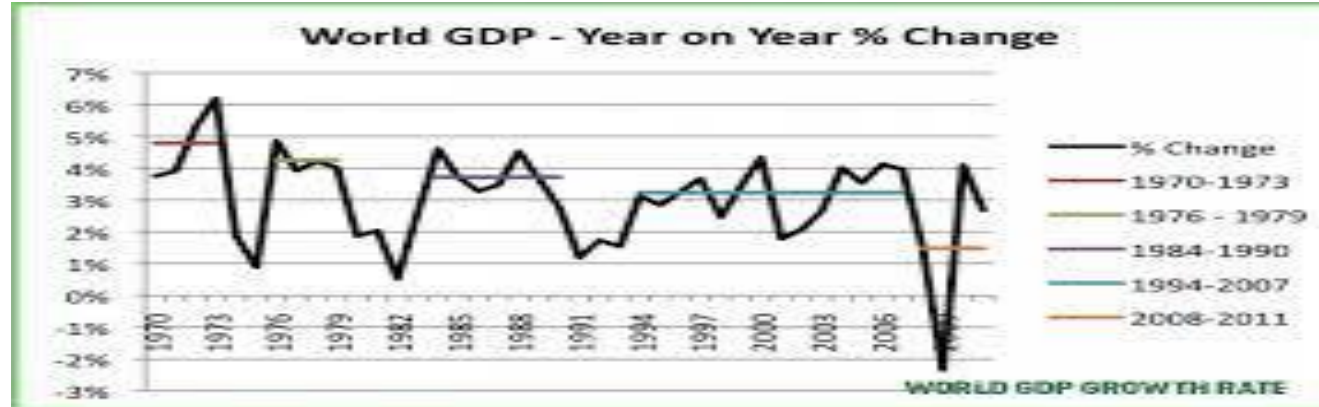
(2)

Η παγκόσμια οικονομία δεν κατέρρευσε ούτε για λίγο, μολονότι η χρυσή εποχή τερματίστηκε στα 1973-1975 με κάτι που έμοιαζε με μια κλασική κυκλική ύφεση, η οποία μείωσε τη βιομηχανική παραγωγή στις "ανεπτυγμένες οικονομίες της αγοράς" κατά 10% σε ένα χρόνο και το διεθνές εμπόριο κατά 13%.

Στον ανεπτυγμένο καπιταλιστικό κόσμο βέβαια η οικονομική ανάπτυξη συνεχίστηκε, μολονότι ο ρυθμός αύξησης ήταν αισθητά χαμηλότερος σε σχέση με το ρυθμό της χρυσής εποχής, εκτός από ορισμένες (ασιατικές κυρίως) νέο-εκβιομηχανιζόμενες χώρες που άρχιζαν την βιομηχανική τους επανάστασή μόλις στη δεκαετία του '60.

Η αύξηση του συλλογικού ΑΕΠ των ανεπτυγμένων οικονομιών μέχρι το 1991 ήταν σχεδόν αδιατάρακτη με εξαίρεση σύντομες περιόδους στασιμότητας στα χρόνια της ύφεσης του 1973-75, και 1981-1983.

Το διεθνές εμπόριο βιομηχανικών προϊόντων, η ατμομηχανή της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης συνέχισε να αυξάνεται, και στη δεκαετία του '80 επιτάχυνε μάλιστα τον ρυθμό του σε βαθμό που να συγκρίνεται με τη χρυσή εποχή. Στις αρχές της δεκαετίας του '90 οι χώρες του ανεπτυγμένου καπιταλισμού ήταν συνολικά ασύγκριτα πλουσιότερες και παραγωγικότερες σε σχέση με τις αρχές της δεκαετίας του '70, ενώ η παγκόσμια οικονομία της οποίας αποτελούσαν ακόμα το κεντρικό στοιχείο, ήταν πολύ πιο δυναμική.

Μια κρίση διαφορετική από τις άλλες

Οι δυσκολίες στη διάγνωση (3)

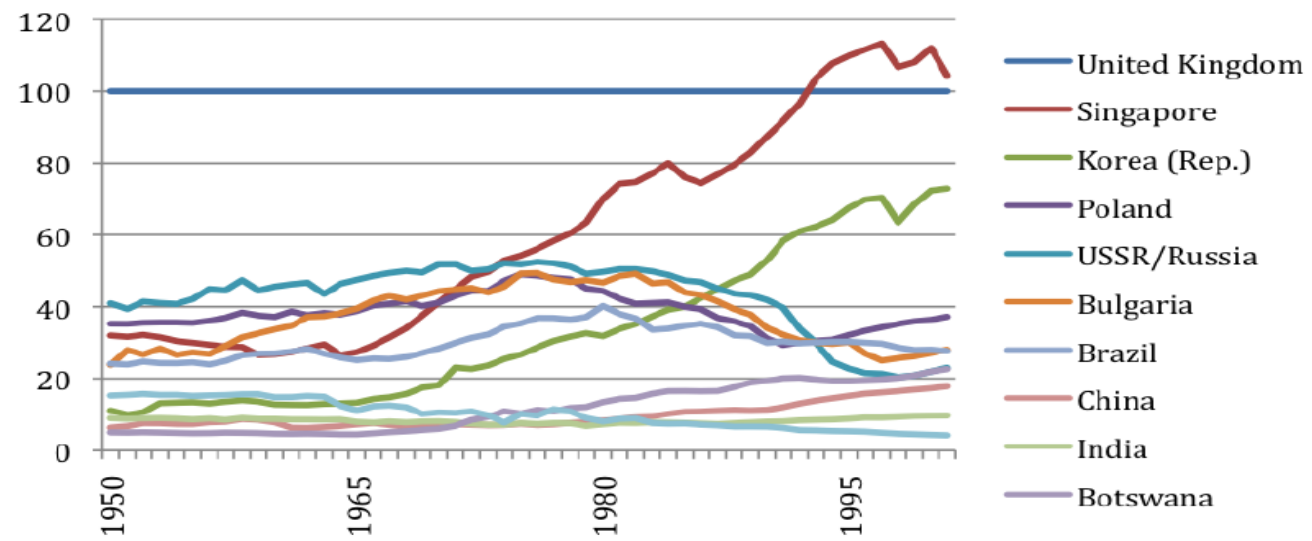
Από την άλλη μεριά, η κατάσταση σε συγκεκριμένες περιοχές του πλανήτη ήταν λιγότερο ρόδινη.

Στην Αφρική, τη Δυτική Ασία και τη Λατινική Αμερική το κατά κεφαλήν ΑΕΠ έπαψε να αυξάνεται.

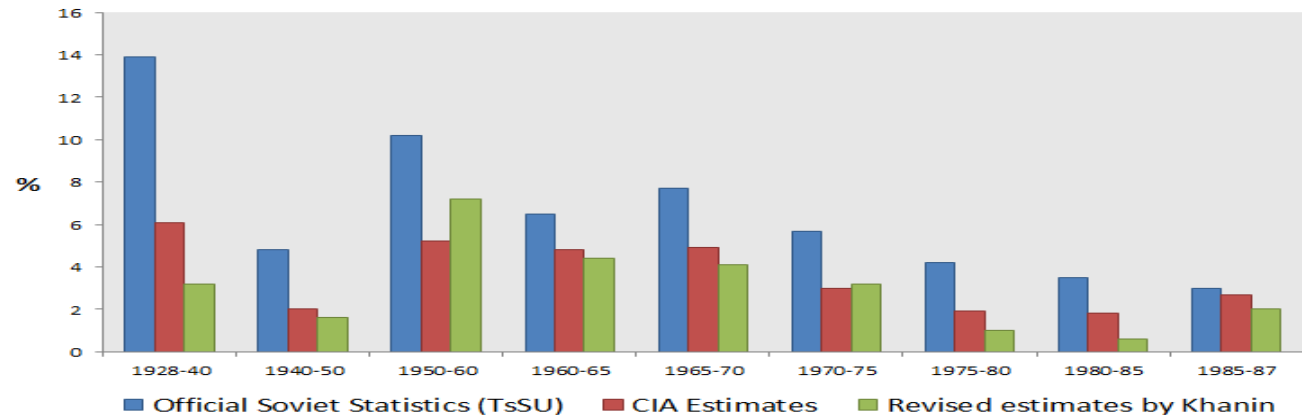
Ο περισσότερος κόσμος έγινε στην πραγματικότητα φτωχότερος και κανείς δεν αμφέβαλε ότι στη δεκαετία του '80 στα μέρη αυτά του κόσμου σημειώθηκε σοβαρή οικονομική ύφεση.

Αναφορικά δε με την πρώην περιοχή του δυτικού "υπαρκτού σοσιαλισμού", οι οικονομίες που είχαν συνεχίσει να αυξάνονται με μέτριο ρυθμό στη δεκαετία του '80, μετά το 1989 κατέρρευσαν πλήρως.

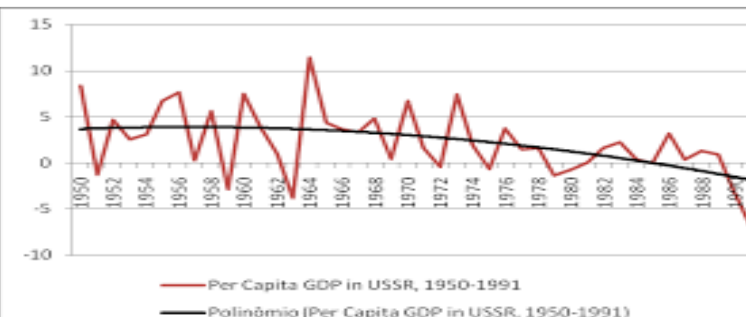
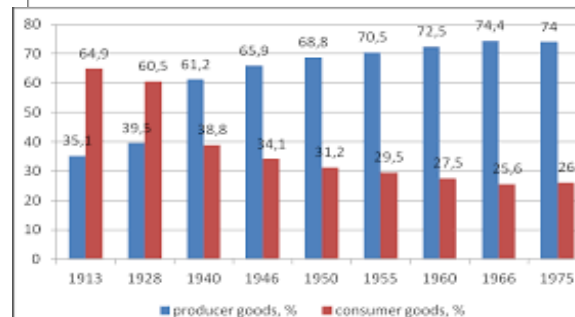
Στην περιοχή αυτή ή σύγκριση της κρίσης μετά το 1989 με τη Μεγάλη Ύφεση του '30 ήταν καθ' όλα πρόσφορη.

Soviet National Income Growth, 1928-1987

Based on Harrison, M. (1993), "Soviet Economic Growth since 1928: The Alternative Statistics of G. I. Khanin", *Europe-Asia Studies* 45(1), 141-167.

Μια κρίση διαφορετική από τις άλλες

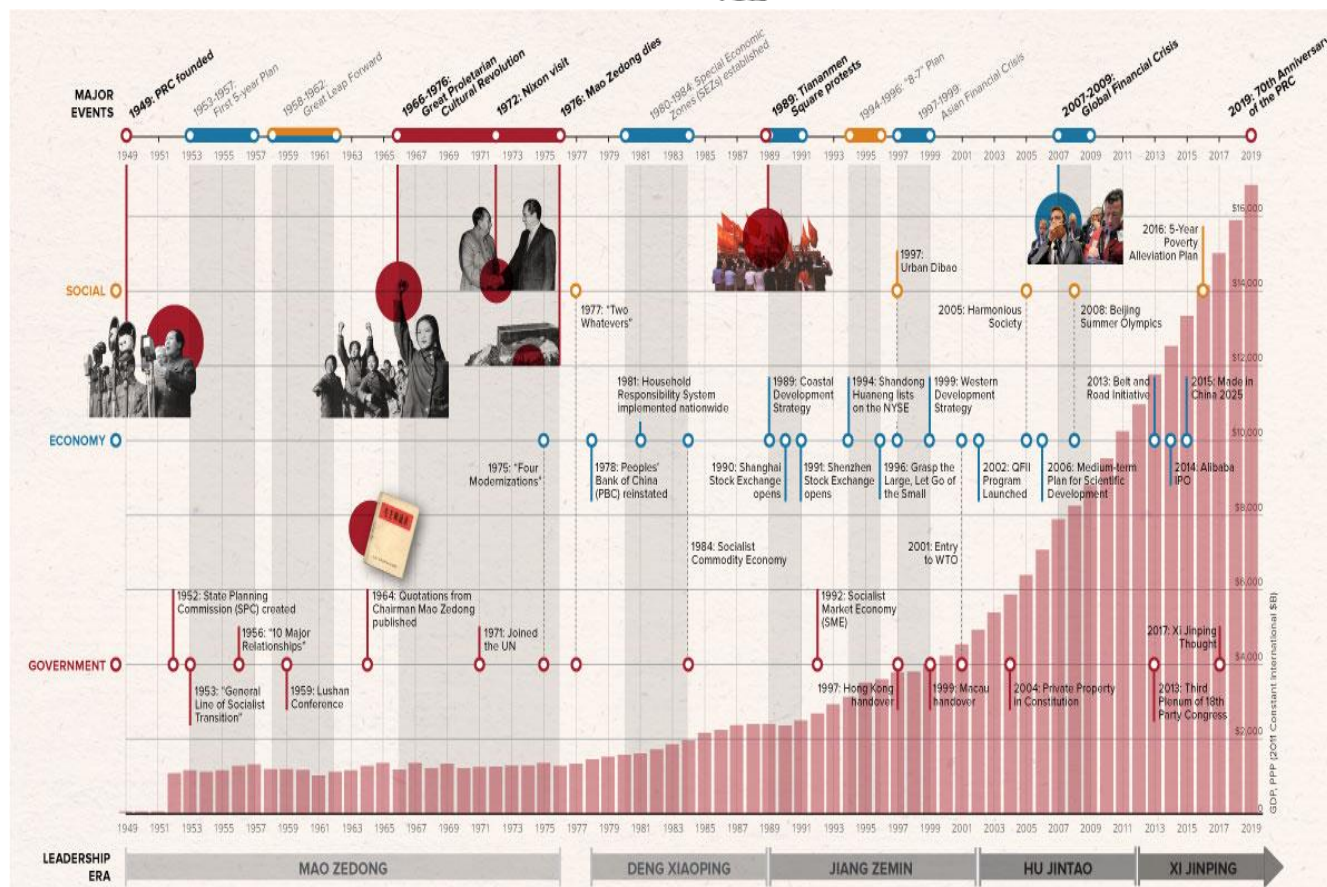
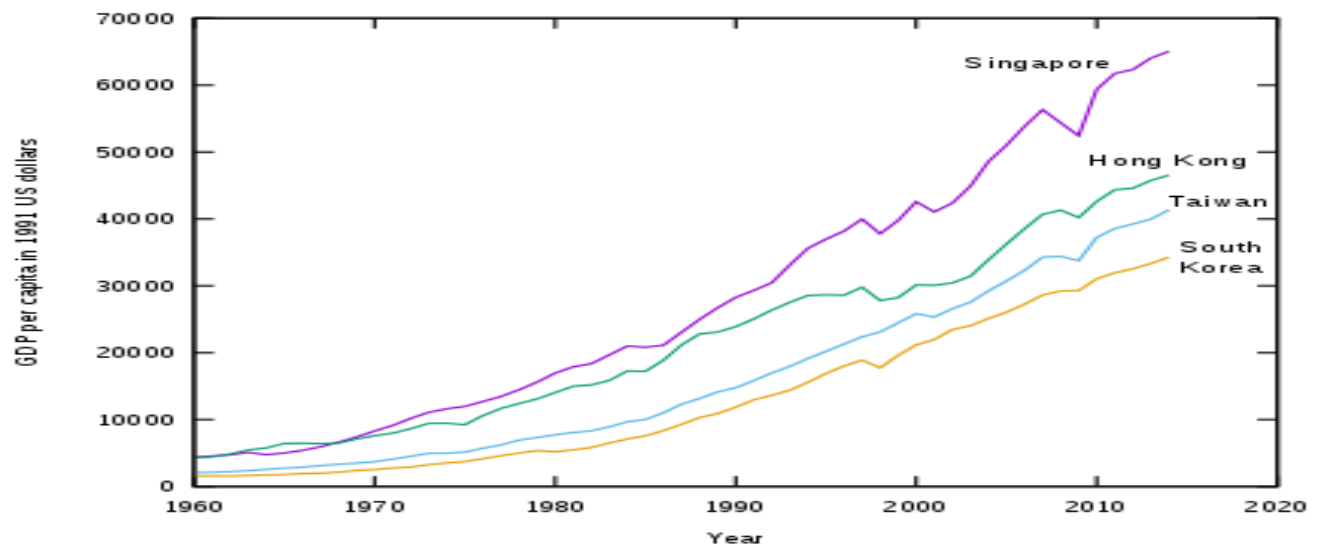
Οι δυσκολίες στη διάγνωση

(4)

Δε συνέβη το ίδιο στην Ανατολή, όπου εντυπωσιάζει η έντονη αντίθεση ανάμεσα στην αποσύνθεση των οικονομιών της σοβιετικής περιοχής και της θεαματικής ανάπτυξης της οικονομίας της Κίνας στην ίδια περίοδο.

Στην Κίνα, καθώς και σε μεγάλο μέρος της Νοτιοανατολικής και Ανατολικής Ασίας που στη δεκαετία του '70 αναδύθηκε ως η πιο δυναμική οικονομική περιοχή της παγκόσμιας οικονομίας, ο όρος "Οικονομική Ύφεση" δεν είχε κανένα νόημα με εξαίρεση την Ιαπωνία του '90.

Ωστόσο παρά την υποτιθέμενη άνθιση της παγκόσμιας οικονομίας μετά το 1973 έκαναν την επανεμφάνιση τους τα μεγάλα προβλήματα πάνω στα οποία είχε κυρίως επικεντρωθεί η κριτική του καπιταλισμού πριν τον πόλεμο και τα οποία η χρυσή εποχή είχε εξαλείψει σε μεγάλο βαθμό – φτώχεια, μαζική ανεργία, οικονομική αστάθεια και κοινωνική ανασφάλεια.

Το χρονικό της Κρίσης

Η υπερθέρμανση της Οικονομίας

Η περίοδος της μεγάλης ανάπτυξης των χρυσών χρόνων δεν διακόπτεται απότομα τον Οκτώβριο του 1973 με την έκρηξη του αραβοϊσραηλινού πολέμου και τον συνεπαγόμενο τετραπλασιασμό των τιμών του πετρελαίου μέσα σε λίγους μήνες.

Η κρίση που οδήγησε τον κόσμο σε βαθιά και παρατεταμένη ύφεση είχε αρχίσει να εκδηλώνεται πολύ πριν από το 1973.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 διακρίνουμε κιόλας τα πρώτα σημάδια των δυσλειτουργιών ως συνέπεια της μεγάλης αύξησης των μισθών στις ανεπτυγμένες χώρες, του κορεσμού των αγορών, και της κρίσης του δολαρίου

Ειδικότερα γύρω στο 1968, η τριμερής συνεργασία τελείωσε και η αύξουσα πολιτική αναταραχή – μια μικρή επανάσταση στη Γαλλία το 1968 – κοινωνικές αναταραχές στη Γερμανία, και το «καυτό φθινόπωρο» στην Ιταλία το 1969 – σε μια υπερθερμασμένη οικονομία οδήγησε σε μια έκρηξη των μισθών σε διάφορες χώρες.

Ένας πληθωριστικός φαύλος κύκλος έγινε σαφώς ορατός στο διάστημα μεταξύ 1968 και 1970

(βλ. Προηγούμενο κεφάλαιο).

Το χρονικό της Κρίσης

Η κατάρρευση του Bretton Woods

1971

Οι μεταπολεμικές νομισματικές ρυθμίσεις καταστράφηκαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 και 1980.

Οι πρώτες αλλαγές πολιτικής άρχισαν από τις κυβερνήσεις των ΗΠΑ και της Βρετανίας στη δεκαετία του '60 υπό τη μορφή μιας απαλλαγμένης ρυθμίσεων «offshore» αγοράς ευρωδολαρίου στο Λονδίνο. (για τις offshore βλ. παρακάτω).

Προς το τέλος της δεκαετίας του 1960 ο ομοσπονδιακός προϋπολογισμός των ΗΠΑ εμφάνιζε μεγάλα ελλείματα.

Ο τρόπος χρηματοδότησης αυτών των ελλειμμάτων ήταν η εκτύπωση περισσότερων δολαρίων, πρακτική που υπό κανονικές συνθήκες θα οδηγούσε στην υποτίμηση του νομίσματος.

Λόγω όμως της συμφωνίας του Bretton Woods το δολάριο παρέμενε σταθερό.

Το γεγονός όμως ότι υπήρχαν ολοένα και περισσότερα δολάρια σε κυκλοφορία, τα οποία οι ΗΠΑ διοχέτευαν στο εξωτερικό για να χρηματοδοτήσουν το διπλό έλλειμά τους δημιουργούσε ανησυχίες σε διεθνές επίπεδο ότι οι ΗΠΑ δεν θα μπορούσαν να εγγυηθούν τη μετατρεψιμότητα του νομίσματός τους σε χρυσό. ισοτιμία με το δολάριο*.

*Κατά την έναρξη της λειτουργίας του συστήματος οι ΗΠΑ είχαν τη δυνατότητα να εξαργυρώσουν πάνω από 40% των σε κυκλοφορία δολαρίων με χρυσό, στο τέλος της δεκαετίας του 60' είχαν πέσει στο 22%.

Στις αρχές του 1971 πολλές χώρες άρχισαν δειλά να ανταλλάσσουν μεγάλες ποσότητες δολαρίων με χρυσό.

Το καλοκαίρι της ίδιας χρονιάς η Γαλλία προχώρησε σε μια προκλητική κίνηση. Ο πρωθυπουργός Ποπιντού φόρτωσε ένα πολεμικό πλοίο με δολάρια με διαταγές να σαλπάρει για Αμερική και να γυρίσει πίσω με χρυσάφι.

Τον Αύγουστο του 1971 ο Πρόεδρος Νίξον, ύστερα από συμβουλές του Μίλτον Φρίντμαν εγκαταλείπει τον κανόνα του δολαρίου που είχε υιοθετηθεί στην συνδιάσκεψη του Bretton Woods για να δώσει τη θέση του σε ένα νέο σύστημα κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, όπου το ύψος της αξίας του κάθε νομίσματος προκύπτει από το παιχνίδι ζήτησης και προσφοράς με αποτέλεσμα να είναι ανά πάσα στιγμή δυνατές οι ισχυρές διακυμάνσεις του.

Το χρονικό της Κρίσης

«Ευρωδολάριο»

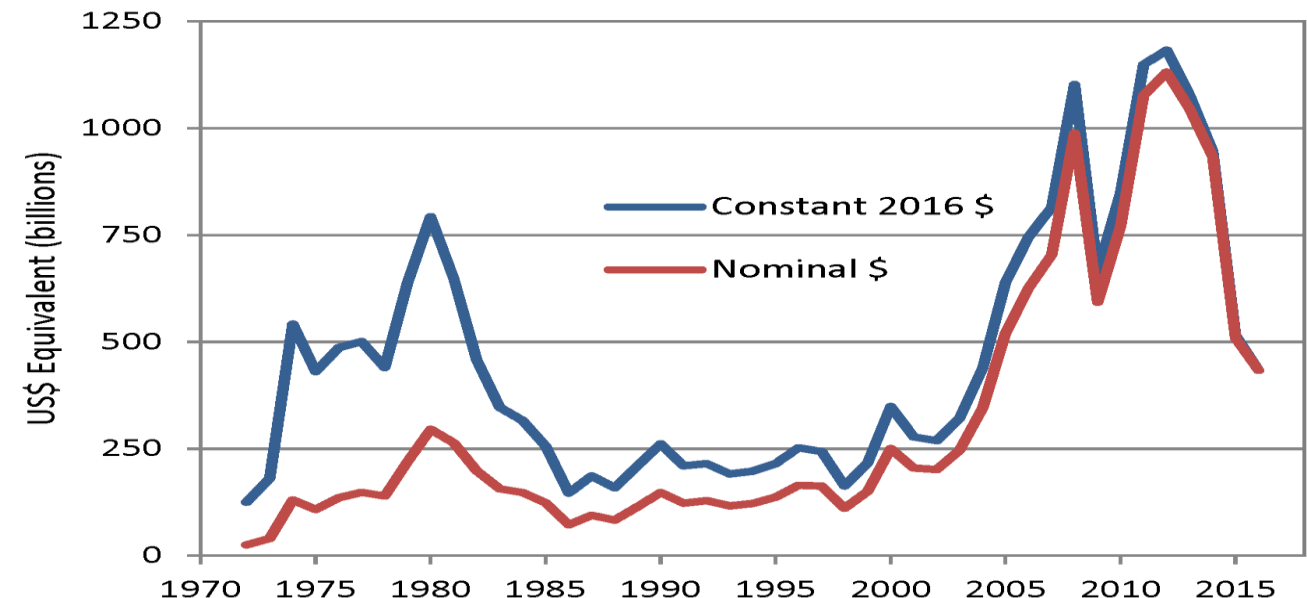
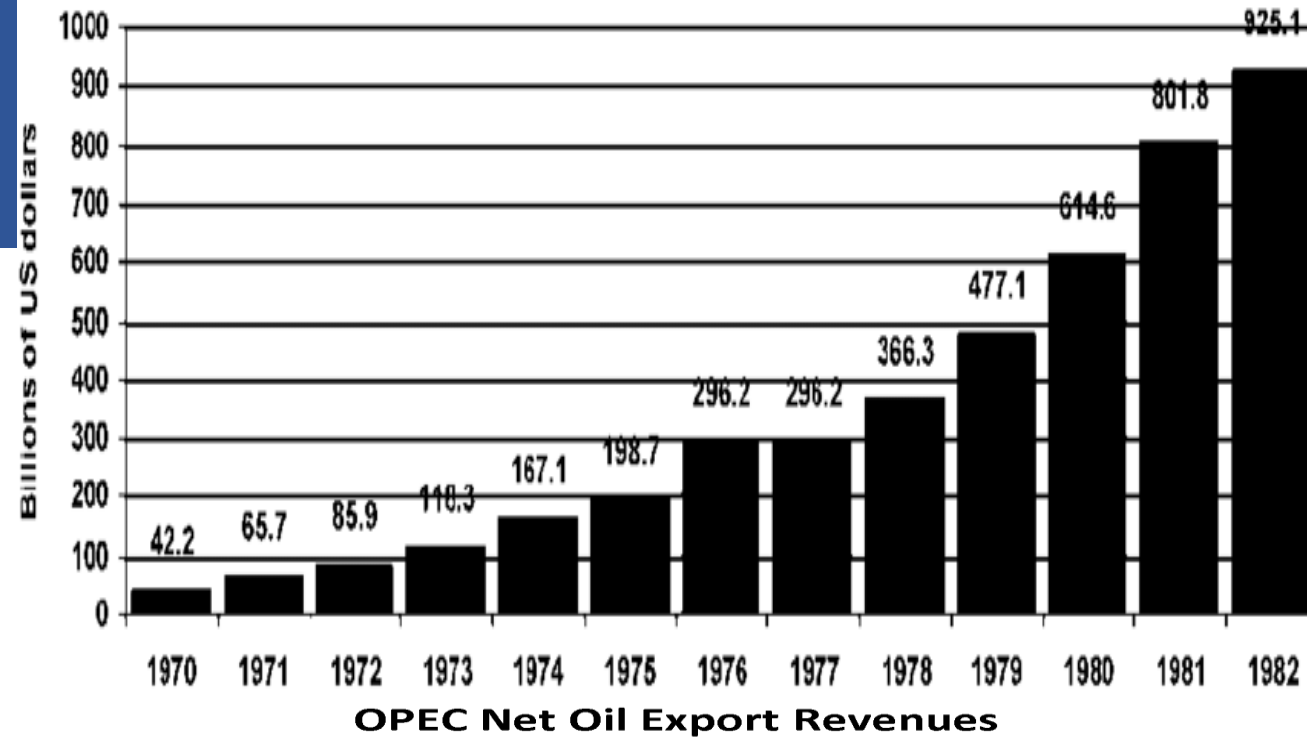
Κάπου στην δεκαετία του '60 η εφεύρεση του "ευρωδολαρίου" μετέτρεψε το παλαιό διεθνές χρηματιστικό κέντρο, το Σίτυ του Λονδίνου σε μεγάλο παγκόσμιο «offshore» χρηματιστηριακό κέντρο.

Τα "ευρωδολάρια" ήταν δολάρια κατατεθειμένα σε μη αμερικάνικες τράπεζες που δεν επαναπατρίζονταν, κυρίως για να αποφύγουν τους περιορισμούς της αμερικάνικης τραπεζικής νομοθεσίας, έγιναν διαπραγματεύσιμο χρηματιστικό εργαλείο.

Αυτά τα ελεύθερης διακύμανσης δολάρια, που σωρεύονταν σε τεράστιες ποσότητες χάρις στις αυξανόμενες αμερικάνικες επενδύσεις στο εξωτερικό αποτέλεσαν το θεμέλιο για μια ανεξέλεγκτη παγκόσμια αγορά, κυρίως για βραχυπρόθεσμα δάνεια.

Η αγορά αυτή έγινε ο κύριος μηχανισμός για την ανακύκλωση των τεράστιων κερδών που αποκόμιζαν από τις πωλήσεις πετρελαίου οι χώρες του ΟPEC, οι οποίες ξαφνικά βρέθηκαν με τόσα χρήματα ώστε ήξεραν πώς να τα ξοδέψουν και που να τα επενδύσουν.

THE GROWTH OF EURODOLLAR MARKETS, 1970-1982

Το χρονικό της Κρίσης

Οι υποτιμήσεις του Δολαρίου

και η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος (EMS)

Οι ΗΠΑ ήταν η πρώτη χώρα που βρέθηκε στο έλεος αυτής της τεράστιας και πολλαπλασιαζόμενης πλημμυρίδας αδέσποτου κεφαλαίου που ξελύνονταν κάνοντας το γύρο του κόσμου από νόμισμα σε νόμισμα επιδιώκοντας γρήγορα κέρδη.

Τελικά, όλες οι κυβερνήσεις έπεσαν θύματα, εφόσον έχασαν τον έλεγχο επί των συναλλαγματικών τιμών και επί της παγκόσμιας προσφοράς χρήματος.

Στις αρχές του '90 ακόμα και η ανάληψη κοινής παρεμβατικής δράσης από τις κυριότερες κεντρικές τράπεζες αποδείχθηκε ανίσχυρη.

Το ίδιο το δολάριο υποτιμήθηκε δύο φορές (Αύγουστος 1971 7,89%, Φεβρουάριος 1973 10%) προκαλώντας ισχυρούς κραδασμούς στο διεθνές νομισματικό σύστημα.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βρέμης τον Ιούλιο του 1978 αποφασίστηκε η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος το οποίο μπήκε σε λειτουργία τον Μάρτιο του 1979 και είχε ως στόχο τη δημιουργία μιας ζώνης νομισματικής σταθερότητας στην Ευρώπη.

Το ευρωπαϊκό νομισματικό σύστημα είχε τρία βασικά χαρακτηριστικά:

1. ένα νόμισμα αναφοράς που ονομαζόταν ECU. Ένα καλάθι δηλαδή στο οποίο υπήρχαν νομίσματα από όλα τα κράτη μέλη ένα μηχανισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών (Exchange Rate Mechanism –ERM).
2. Κάθε νόμισμα είχε μια συναλλαγματική ισοτιμία που συσχετιζόταν με το ECU. ενώ οι διμερείς ισοτιμίες μεταξύ των νομισμάτων του συστήματος είχαν όρια διακύμανσης $\pm 2,25\%$, με εξαίρεση τη βρετανική £, την ιταλική λιρέτα (μέχρι τον Ιανουάριο του 1990), την ισπανική πεσέτα και το πορτογαλικό εσκούδο που είχαν όρια διακύμανσης $\pm 6\%$.

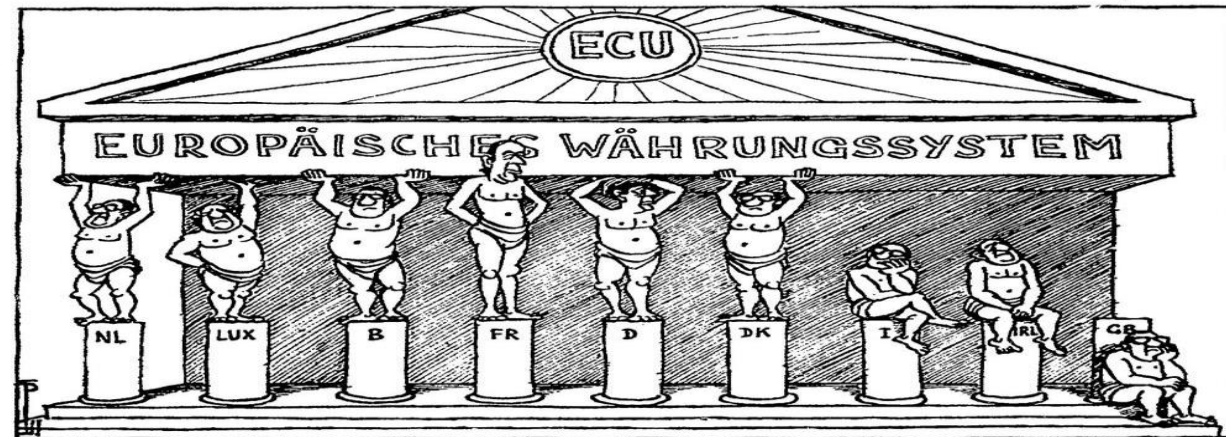
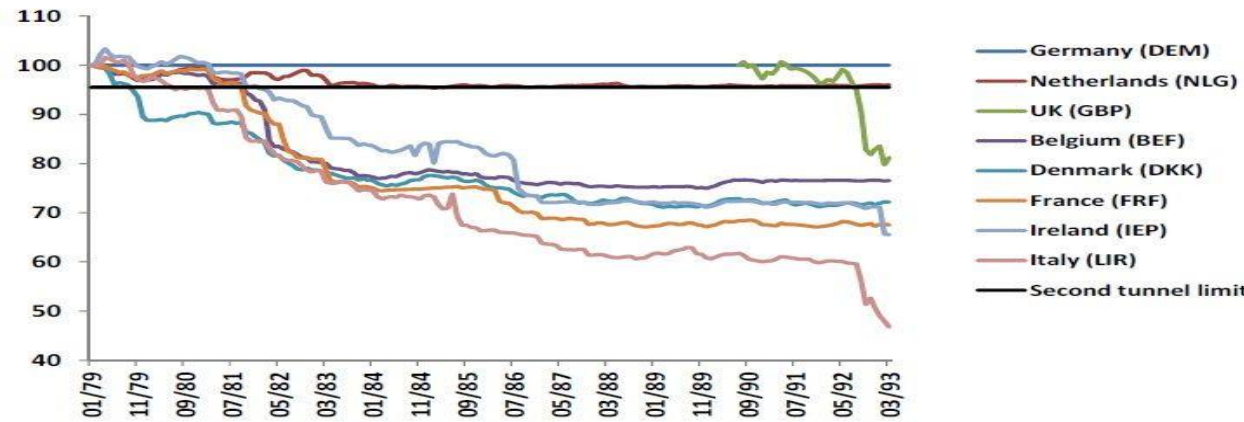
Η δραχμή ενώ συμμετείχε στο ECU από το Σεπτέμβριο του 1984, δεν είχε ενταχθεί στον ERM.

Αν η ισοτιμία ενός νομίσματος προσέγγιζε τα όρια διακύμανσης έναντι κάποιου άλλου νομίσματος, οι αντίστοιχες Κεντρικές Τράπεζες ήταν υποχρεωμένες να παρέμβουν στην αγορά συναλλάγματος για να συγκρατήσουν την ισοτιμία εντός των ορίων διακύμανσης.

Τον Αύγουστο του 1992, και λόγω των κερδοσκοπικών πιέσεων στην αγορά συναλλάγματος το όριο διακύμανσης των ισοτιμιών αυξήθηκε στο $\pm 15\%$.

3. Έναν πιστωτικό μηχανισμό. Κάθε χώρα μετέφερε το 20% του συναλλάγματος της και των αποθεμάτων της σε χρυσό σε ένα κοινό ταμείο.

Europe's second "Snake in the Tunnel": 1979 - 1993
Currencies vs. DEM (=100)

Το χρονικό της Κρίσης Οι Πετρελαϊκές Κρίσεις και οι επιπτώσεις στην Παγκόσμια Οικονομία (1)

Παράλληλα η παγκόσμια οικονομική επιτάχυνση μετέτρεψε στα 1972-73 τις λανθάνουσες αυτές δυσχέρειες σε μια συγκυρία κρίσης.

Η καλπάζουσα και γενικευμένη ανάπτυξη έκανε τις εκβιομηχανισμένες χώρες να αυξήσουν τις αγορές πρώτων υλών, υψώνοντας απότομα τις τιμές τους, ενώ η μαζική εισαγωγή δημητριακών στη Σοβιετική Ένωση ανέβασαν στα ύψη τις τιμές των αγροτικών προϊόντων.

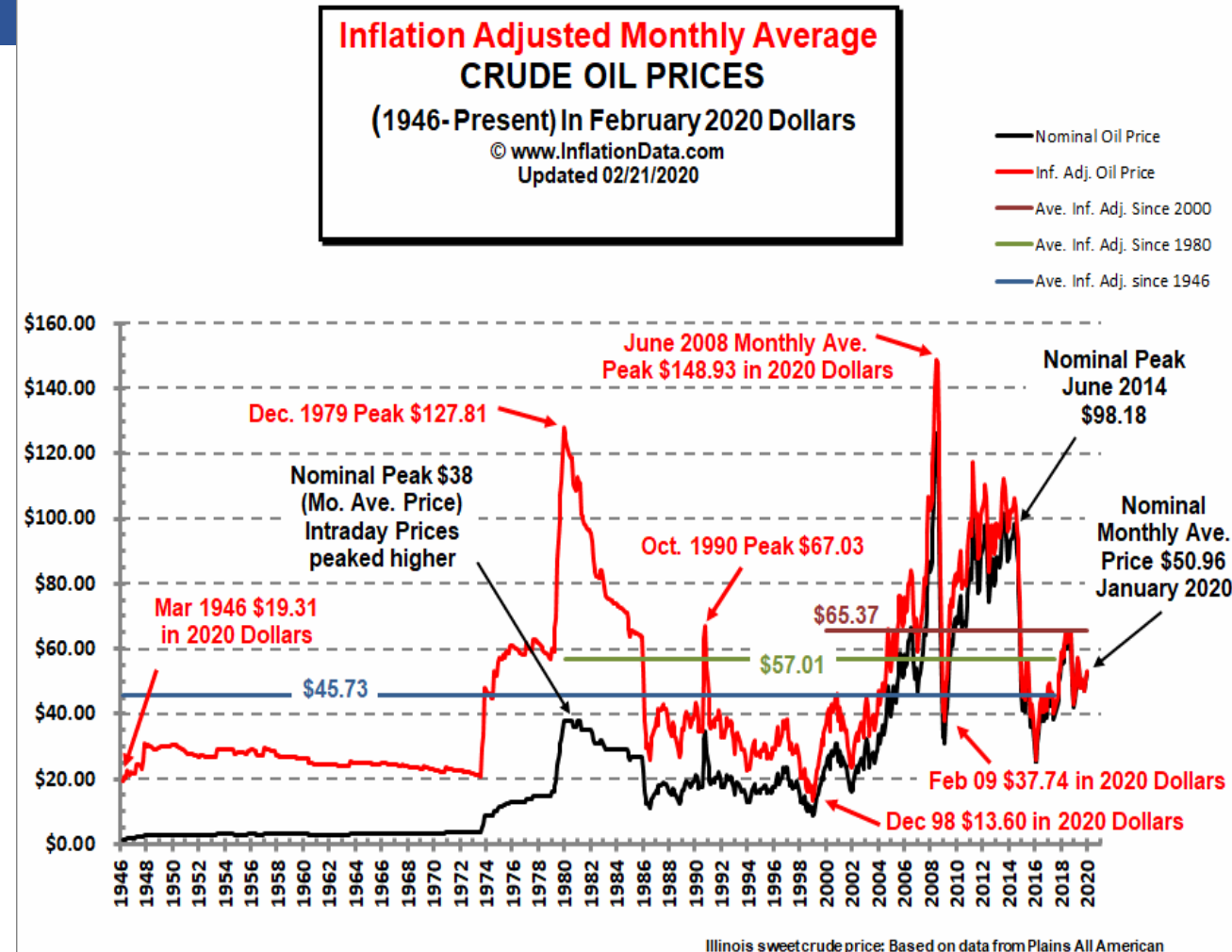
Για να σταματήσουν την "υπερθέρμανση" της οικονομίας, οι κυβερνήσεις εφαρμόζουν αντιπληθωριστική πολιτική που διευκολύνει τη μεταστροφή του κλίματος.

Στις συνθήκες αυτές οι ανατιμήσεις του πετρελαίου κατά το 1973-1974 δίνουν το έναυσμα για την κρίση.

Είχαν ήδη αρχίσει να καρποφορούν, από το 1970 και μετά, οι προσπάθειες του ΟΠΕΚ να αυξήσει τις τιμές του πετρελαίου, όμως ο αραβο-ισραηλινός πόλεμος οδήγησε πραγματικά στην απογείωση του δίνοντας στις πετρελαιοπαραγωγούς χώρες του αραβικού κόσμου την ευκαιρία να ασκήσουν πίεση στην αγορά περιορίζοντας από συμφώνου την παραγωγή του "μαύρου χρυσού".

Έτσι η τιμή του αργού πετρελαίου, που στα τρία προηγούμενα χρόνια είχε αυξηθεί από 2 σε 3 δολάρια το βαρέλι, ανέβηκε στα 12 δολάρια μεταξύ Οκτωβρίου 1973 και Ιανουαρίου 1974 προκαλώντας την πρώτη πετρελαϊκή κρίση.

Η τιμή αυτή θα παραμείνει μέχρι το 1978 για να αυξηθεί στα 30 δολάρια το βαρέλι στην διάρκεια της δεύτερης πετρελαϊκής κρίσης, το 1979-80, που προκάλεσε η Ιρανική Επανάσταση και ο πόλεμος Ιράν-Ιράκ.

Το χρονικό της Κρίσης

Οι Πετρελαϊκές Κρίσεις

και οι επιπτώσεις στην Παγκόσμια Οικονομία

(2)

Η υπέρογκη ανατίμηση του πετρελαίου επέδρασε με δύο τρόπους στις οικονομίες της Δύσης: ενέτεινε απότομα τις πληθωριστικές πιέσεις και επιβάρυνε δυσανάλογα τους πόρους των οικονομιών τους, που αναγκάζονταν να πληρώνουν αδρά για να καλύψουν τις ενεργειακές τους ανάγκες.

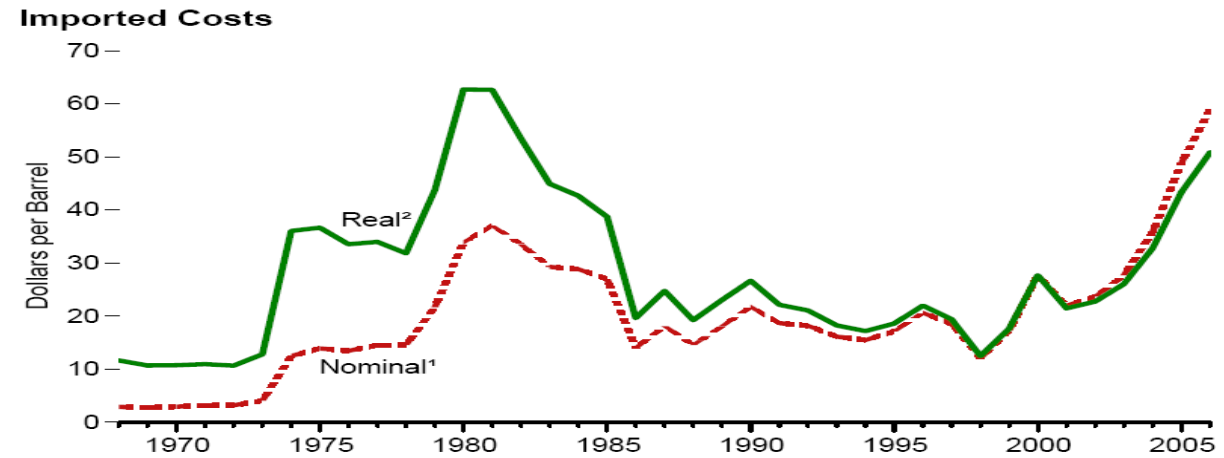
Οι επιπτώσεις ήταν σοβαρότερες στη δυτική Ευρώπη παρά στις ΗΠΑ που παρήγαγαν άφθονο πετρέλαιο από μόνες τους και διέθεταν τεράστια αποθέματα υδρογονανθράκων αλλά και υποκατάστατα ενεργειακών πηγών.

Πρώτη συνέπεια της κρίσης ήταν μια κλασικού τύπου ύφεση που έβαλε τέλος στην αλματώδη ανάπτυξη των χρυσών χρόνων.

Το ΑΕΠ των κυριότερων ευρωπαϊκών χωρών θα πέσει ελαφρά το 1975.

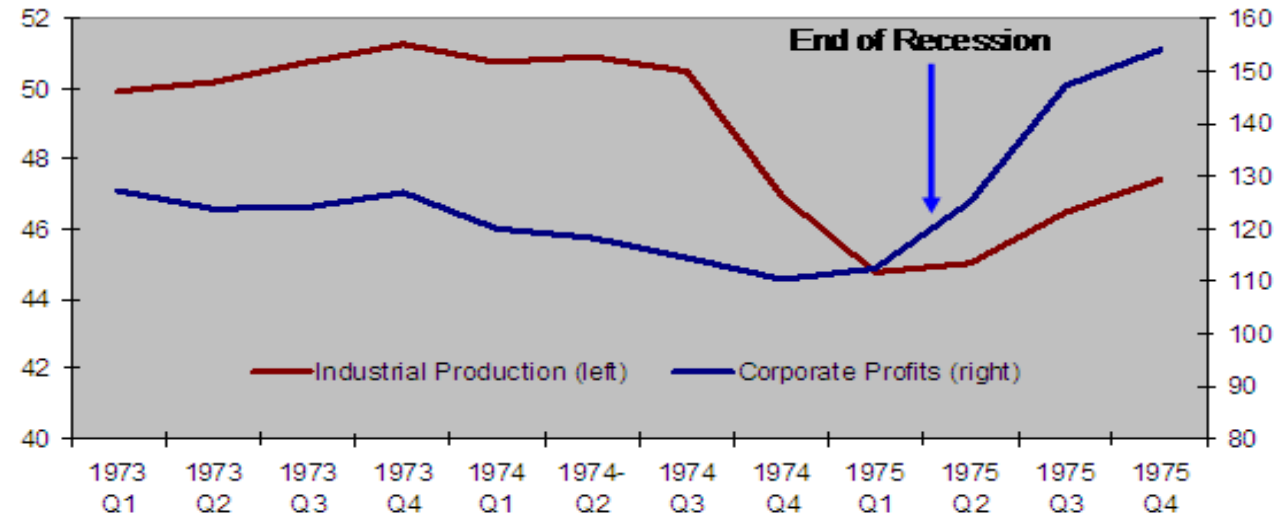
Η βιομηχανική παραγωγή ελαττώθηκε σημαντικά ιδιαίτερα στους παραδοσιακούς τομείς (ναυπηγική, υφαντουργία, σιδηρουργία) που είχαν καθυστερήσει να εκσυγχρονιστούν και να αναδιαρθρωθούν και έτσι χτυπήθηκαν από τον ανταγωνισμό της Ιαπωνίας και των νέων βιομηχανικών χωρών της Ασίας.

Παράλληλα πλήθυναν οι πτωχεύσεις και πολλές επιχειρήσεις, ακόμη και σε κλάδους που παραμένουν κερδοφόροι, όπως η κατασκευή αυτοκινήτων και αεροπλάνων αναγκάζονται να προβούν σε μαζικές απολύσεις.

Industrial Production & Corporate Profits During the 1973-1975 Recession

Source: US Federal Reserve

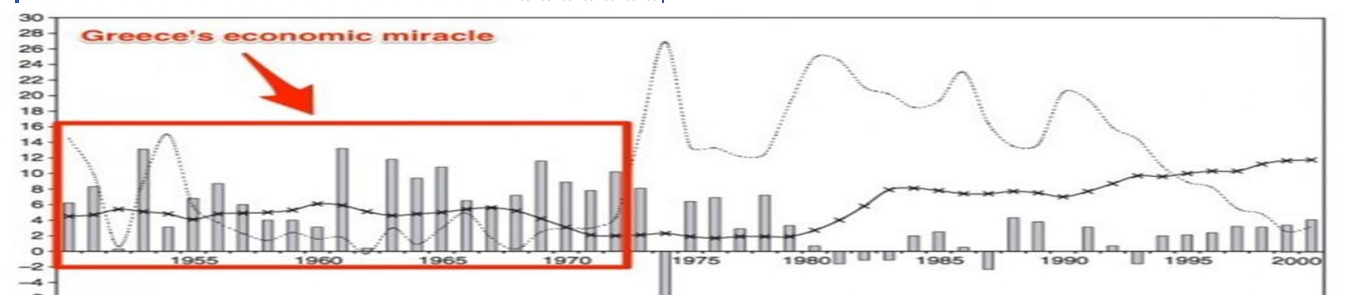
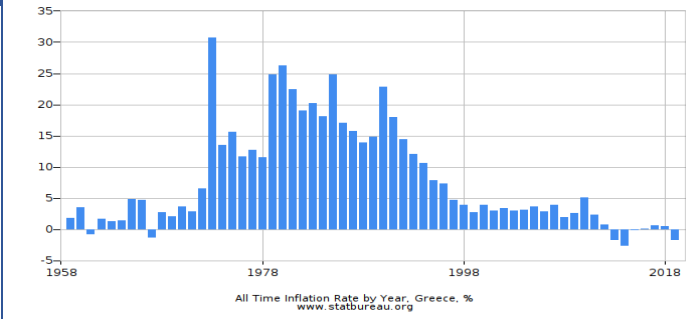
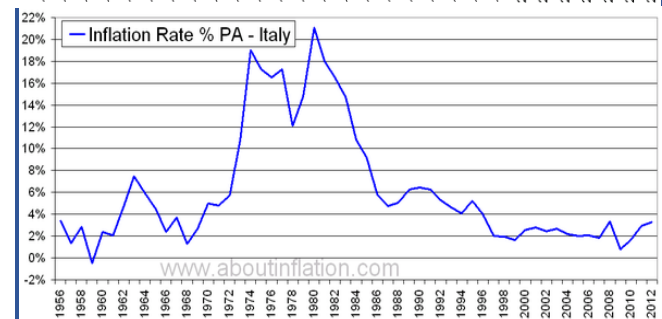
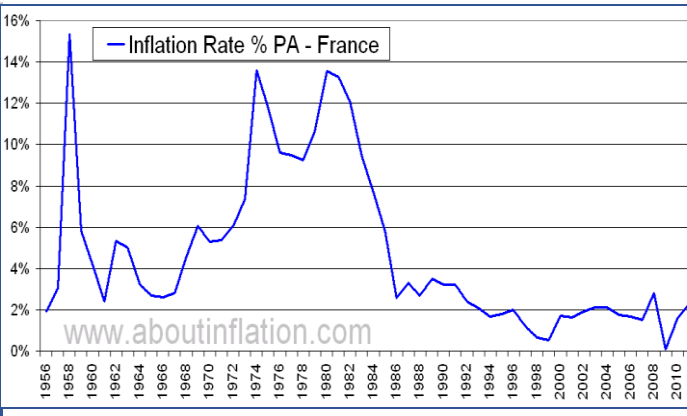
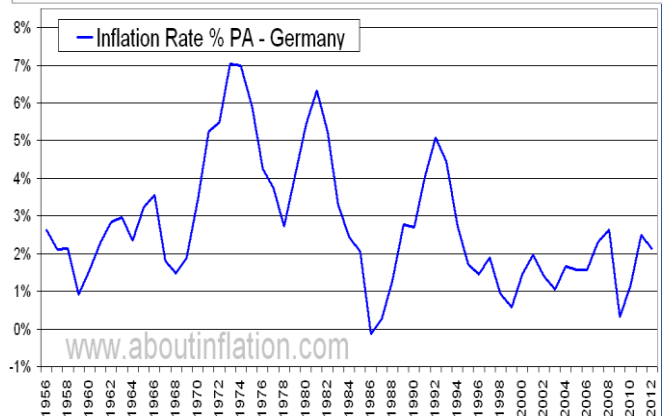
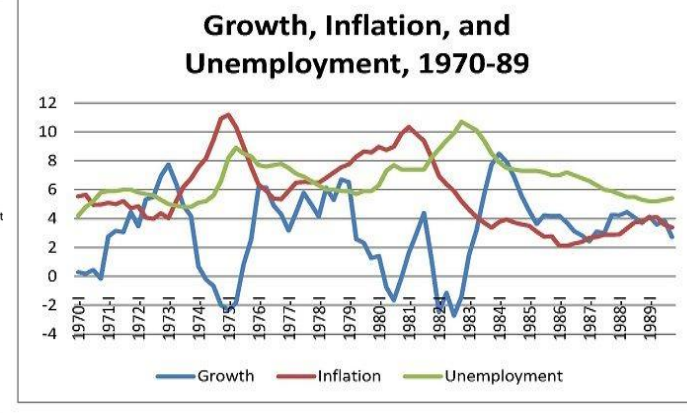
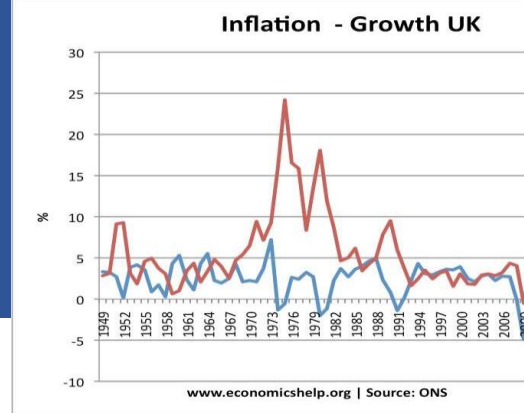
Η Κρίση του Στασιμοπληθωρισμού Χαρακτηριστικά

Η ιδιοτυπία της κρίσης αυτής είναι ότι συνδυάζει με τρόπο πρωτόγνωρο την ανεργία και την επιβράδυνση του ρυθμού της ανάπτυξης (που πέφτει κάτω από το μισό της τιμής της προηγούμενης περιόδου) με τον υψηλό πληθωρισμό (πάνω από 10% στο σύνολο των χωρών του ΟΟΣΑ).

Και εδώ οι αποκλίσεις είναι σημαντικές: 5% στην Δυτική Γερμανία, πάνω από 20% στην Ιταλία).

Το φαινόμενο αυτό, που βαφτίστηκε "στασιμοπληθωρισμός" (stagflation), οφείλεται βασικά στην αύξηση του κόστους παραγωγής, συνέπεια των ανατιμήσεων στα καύσιμα και τις πρώτες ύλες, της αδιάκοπης αύξησης των μισθών και των επιβαρύνσεων που συνεπάγεται για τις επιχειρήσεις.

Και εδώ οι χώρες της Ευρώπης πλήττονται περισσότερο από τις ΗΠΑ ή την Ιαπωνία όπου οι κοινωνικές παροχές είχαν μικρότερη βαρύτητα.

Η Κρίση του Στασιμοπληθωρισμού

Η αντιμετώπιση της Κρίσης

Δύο διαμετρικά αντίθετες πολιτικές.

(1)

Προκειμένου να αντιμετωπισθεί μια "υπερθέρμανση" της οικονομίας ή αντίθετα, μια ύφεση που επιδείνωνε την ανεργία, οι κλασικές οικονομικές πολιτικές μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν εναλλάξ τα όπλα του αποπληθωρισμού ή της ανάπτυξης.

Το νέο τοπίο της παγκόσμιας οικονομίας υποχρέωνε τις κυβερνήσεις να αντιμετωπίσουν ταυτόχρονα δύο αντιφατικά συμπτώματα.

Προέκυψαν έτσι, με διάφορες ποσοτικές και χρονολογικές παραλλαγές, δύο διαμετρικά αντίθετες πολιτικές.

Η πρώτη, κατά βάση φιλελεύθερη και μονεταριστική, εφαρμόστηκε μετά το 1979 στη Μεγάλη Βρετανία από την Μάργκαρετ Θάτσερ στις ΗΠΑ από τον Ρόναλντ Ρέιγκαν στη Γαλλία από τον Ρεϋμον Μπαρ μεταξύ 1976 και 1981 και στη Δυτική Γερμανία από τον Χέλμουτ Σμιτ και τον Χέλμουτ Κολ.

Σε γενικές γραμμές, ο μονεταρισμός προέκυψε ως αντίδραση στην κείνσιανή θεωρία ή οποία είχε στρέψει την προσοχή της αποκλειστικά στην αύξηση της κατανάλωσης με τη λογική ότι η αύξηση της ζήτησης προϊόντων και υπηρεσιών θα τόνωνε την προσφορά, δηλαδή την παραγωγή, δηλαδή την απασχόληση.

Ειδικότερα τις δεκαετίες του 1950 και του 1960 ήταν κοινός τόπος ότι υπήρχε σαφής αλληλεξάρτηση μεταξύ του πληθωρισμού και της ανεργίας όπως συνοψίζεται από την καμπύλη Phillips ότι δηλαδή η μείωση της ανεργίας σχετιζόταν την αύξηση του πληθωρισμού και το αντίστροφο.

Ωστόσο, τη δεκαετία του 1970 αυξάνονταν και ο πληθωρισμός. Έτσι με τα δεδομένα της εποχής, η παροχή δημοσιονομικών κινήτρων θα αύξανε τον πληθωρισμό αλλά δεν θα είχε ευεργετική επίδραση στην απασχόληση.

Σε αυτό το νέο τοπίο άδραξαν την ευκαιρία θεωρητικές προσεγγίσεις που υποστήριζαν ότι το κράτος πρέπει να στρέψει την προσοχή του αποκλειστικά στη διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών και όχι στην τόνωση της απασχόλησης. Η εν λόγω θεώρηση υποστήριζε ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα των σύγχρονων οικονομιών εντοπίζεται στον υψηλό πληθωρισμό, ο οποίος αποθαρρύνει την επιχειρηματικότητα και συγκρατεί την ανεργία σε υψηλά επίπεδα. Στην πραγματικότητα, δεν υπήρχε καμιά ενιαία ή συγκεκριμένη μονεταριστική οικονομική πολιτική.

Στη Γερμανία οι πάγιες μονεταριστικές πολιτικές της Μπούντεσμπανκ συμβάδισαν με τις κυβερνητικές πολιτικές του κοινωνικού κράτους και της κοινωνικής οικονομίας της αγοράς είτε επί Σοσιαλδημοκρατών είτε επί Χριστιανοδημοκρατών.

Στις ΗΠΑ ο μονεταρισμός υπήρξε απλώς μια όψη του κυβερνητικού προγράμματος του Ρέιγκαν που συνδυάστηκε τον κείνσιανισμό.

Ειδικότερα το πρόγραμμα του Ρέιγκαν μολονότι επίσημα ήταν προσηλωμένο στο δημοσιονομικό συντηρητισμό, (δηλαδή στους ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς), στην πραγματικότητα χρησιμοποίησαν δοκιμασμένες Κεϋνσιανές μεθόδους για να αντιμετωπίσουν την κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας στην περίοδο 1979-1982, αυξάνοντας δηλαδή τις δημόσιες δαπάνες με τη δημιουργία γιγαντιαίων δημοσιονομικών ελλειμμάτων και καταβάλλοντας εξίσου μεγάλη προσπάθεια στον τομέα των εξοπλισμών.

Η Κρίση του Στασιμοπληθωρισμού

Η αντιμετώπιση της Κρίσης

Δύο διαμετρικά αντίθετες πολιτικές.

(2)

Τελικά, ήταν μόνο στη Βρετανία της Θάτσερ που ο μονεταρισμός, αντίθετα με τις ΗΠΑ και τη Γερμανία, αποτέλεσε το κεντρικό κορμό του πολιτικού προγράμματος των κυβερνήσεων Τόρις.

Η Θάτσερ επικεντρώθηκε στην οικονομία της χώρας, καθώς ο πληθωρισμός κυμαινόταν στο 15 % η βιομηχανία της δεν ήταν ανταγωνιστική, και οι μαζικές απεργίες -ιδιαίτερα των ανθρακωρύχων- κατά την διάρκεια της δεκαετίας του '70 την είχαν γονατίσει.

Η ατζέντα της περιείχε αύξηση επιτοκίων, ώστε να περιοριστεί το χρήμα στην αγορά με αποτέλεσμα τη μείωση του πληθωρισμού, κρατικό περιορισμό στις δημόσιες δαπάνες και υποχρηματοδότηση στην εκπαίδευση, τον στεγαστικό τομέα και την βιομηχανία.

Το σήμα κατατεθέν του Θατσερισμού ήταν οι αποκρατικοποιήσεις τεράστιων κλάδων της χώρας, όπως η πετρελαιοβιομηχανία B.P., η παροχή νερού, ηλεκτροδότησης και, γενικότερα, μονοπωλίων μεγάλων ή μικρών, που δεν είχαν ανταγωνισμό.

Η δεύτερη πολιτική για την αντιμετώπιση της κρίσης βασίστηκε άμεσα ή έμμεσα στο κεϋνσιανό μοντέλο εφαρμόστηκε από τη σοσιαλιστική κυβέρνηση του Πιέρ Μωρουά στη Γαλλία μεταξύ 1981 και 1983.

Ωστόσο η πολιτική αυτή υπονομεύτηκε κατά πιο θεμελιακό τρόπο από την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας που έθεσε τις κυβερνήσεις όλων των κρατών – με εξαίρεση ίσως τις ΗΠΑ λόγω της τεράστιας οικονομίας της – στο έλεος μιας ανεξέλεγκτης "παγκόσμιας αγοράς".

Μέσα σε δύο χρόνια, από την εφαρμογή της επεκτατικής πολιτικής, η Γαλλία αντιμετώπισε κρίση στο ισοζύγιο πληρωμών και αναγκάστηκε ως εκ τούτου να υποτιμήσει το νόμισμά της καθώς επίσης και να αντικαταστήσει την κεϋνσιανή πολιτική της – την πολιτική τόνωσης της ζήτησης – με μια πολιτική "λιτότητας με ανθρώπινο πρόσωπο".

Παράλληλα το γαλλικό φράγκο προσδέθηκε στο γερμανικό μάρκο, (όπως άλλωστε και οι περισσότερες ευρωπαϊκές οικονομίες π.χ. Ιταλία, Δανία) και επιτρέποντας στην κεντρική τράπεζα της Ομοσπονδιακής Γερμανίας να αναλάβει τη νομισματική της πολιτική.

Στη συνέχεια όμως οι χώρες του ΟΟΣΑ υιοθέτησαν όλες μια πολιτική δημοσιονομικής και νομισματικής λιτότητας.

Ο στόχος της πλήρους απασχόλησης υποχώρησε και αντικαταστάθηκε τη δεκαετία του 1990 από τον στόχο για χαμηλό πληθωρισμό, που ανέλαβαν οι ανεξάρτητες κεντρικές τράπεζες.

Η σταθεροποίηση της αγοράς πετρελαίου σε συνδυασμό με την κάμψη των τιμών των πρώτων υλών, την πτώση του δολαρίου και την αυξημένη παραγωγικότητα που προσφέρουν οι νέες κατακτήσεις της ηλεκτρονικής και της πληροφορικής επιτρέπουν σχεδόν σε όλες τις κυβερνήσεις να περιορίσουν με την πολιτική τους τον πληθωρισμό στα επίπεδα του 3%

Η παγκοσμιοποίηση και η κρίση των δομών

Α. Η παγκοσμιοποίηση

Από τη δεκαετία του '60 και μετά, άρχισε να αναδύεται μια όλο και περισσότερο διεθνική οικονομία, **δηλαδή ένα σύστημα οικονομικών δραστηριοτήτων σύμφωνα με το οποίο τα κρατικά εδάφη και τα κρατικά σύνορα δεν αποτελούν το βασικό πλαίσιο αλλά μάλλον παράγοντες που περιπλέκουν τα πράγματα.** Στην ακραία περίπτωση δημιουργείται μια παγκόσμια οικονομία που στην πραγματικότητα δεν έχει συγκεκριμένη οικονομική βάση ή συγκεκριμένα όρια.

Αυτή όμως η παγκόσμια οικονομία θέτει όρια στη δράση των εθνικών οικονομιών ακόμη και των πολύ μεγάλων και πανίσχυρων κρατών.

Κάποια στιγμή στις αρχές της δεκαετίας του '70 μια τέτοια διεθνική οικονομία έγινε αποτελεσματική παγκόσμια δύναμη, ενώ συνέχισε να αυξάνεται με ταχύτατο ρυθμό από οποιαδήποτε άλλη περίοδο στο παρελθόν ιδιαίτερα μετά το 1973.

A. Η παγκοσμιοποίηση

1. Έννοια και οι αρχές της Παγκοσμιοποίησης

Παγκοσμιοποίηση, από οικονομική άποψη, είναι η ολοκλήρωση της αγοράς σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ολοκλήρωση της αγοράς σημαίνει ότι οι εγχώριες αγορές εξαρτώνται όλο και περισσότερο από τις διεθνείς.

Οι τιμές και συνεπώς οι τιμές των συντελεστών αντανακλούν την παγκόσμια και όχι την τοπική ζήτηση και προσφορά.

Η παγκοσμιοποίηση είναι προϊόν της εντατικοποίησης του εμπορίου, της κινητικότητας του κεφαλαίου και της μετανάστευσης.

Είναι μια διαδικασία που προκαλεί σύγκληση τιμών, επιτοκίων και μισθών αλλά και επιταχύνει την αντίδραση στους διεθνείς κλυδωνισμούς.

Η σύγχρονη παγκοσμιοποίηση είναι ένα φαινόμενο που οι αρχές του ανιχνεύονται αιώνες πριν.

Από το τέλος των μεσαιωνικών χρόνων το εμπόριο των μεγάλων αποστάσεων και τα δίκτυα συναλλαγών που πραγματοποιούνταν χωρίς χρηματικές πληρωμές άρχισαν να διεθνοποιούν την ευρωπαϊκή οικονομία.

Α. Η παγκοσμιοποίηση

1. Ιστορικό

Η πρώτη Παγκοσμιοποίηση 1850-1914

Το μεγάλο άλμα της ολοκλήρωσης των εμπορευματικών αγορών και των αγορών παραγωγικών συντελεστών στον πλανήτη ξεκίνησε προς τα μέσα του 19ου αιώνα.

Την περίοδο αυτή εξαλείφθηκαν ή περιορίστηκαν τα εμπόδια στο εμπόριο, τη μετανάστευση και την κινητικότητα του κεφαλαίου, ενώ παράλληλα αυξήθηκε η ταχύτητα μετάδοσης των πληροφοριών.

Οι αποικιακές αυτοκρατορίες, ο σιδηρόδρομος, το σύστημα της ελεύθερης οικονομίας και ο κανόνας χρυσού συνέβαλαν στην διαδικασία αυτή.

Οι οικονομικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφόρων χωρών και ηπείρων –εμπόριο, μετανάστευση, επενδύσεις κεφαλαίου, ίδρυση θυγατρικών εταιριών, παραγωγή στο εξωτερικό και οικονομικές συναλλαγές- αποτελούν κοινά χαρακτηριστικά της παγκοσμιοποίησης του τέλους του 19ου αιώνα και αυτής του τέλους του 20ου αιώνα.

Στην πραγματικότητα, η διεθνής κινητικότητα του εργατικού δυναμικού ήταν λιγότερο περιορισμένη πριν από το 1914 απ' ότι σήμερα.

Ακολούθησε, όμως τις αρχές του 20ου αιώνα υποχώρηση της παγκοσμιοποίησης λόγω των παγκοσμίων πολέμων και της μεγάλης ύφεσης μετά το 1929.

Η αντιστροφή πολιτικής επηρέασε τις αγορές αγαθών, εργασίας και κεφαλαίου σημαντικά.

A. Η παγκοσμιοποίηση

2. Ιστορικό

Η δεύτερη Παγκοσμιοποίηση

Το επίπεδο παγκοσμιοποίησης που είχε επιτευχθεί στο τέλος του 19ου αιώνα ανακτήθηκε τις δεκαετίες 1970 και 1980, όταν η δεύτερη περίοδος της παγκοσμιοποίησής κέρδισε σε δυναμική.

Αυτά που κάνουν ξεχωριστή αυτή την φάση της παγκοσμιοποίησης είναι ότι με την εξάπλωσή της **αυξήθηκαν εντυπωσιακά οι οικονομικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφόρων χωρών**, το εμπόριο οι επενδύσεις κεφαλαίου, οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου και η ίδρυση θυγατρικών εταιριών.

Ειδικότερα κατά τη διάρκεια του τελευταίου τετάρτου του 20ου αιώνα η δραματική μεταβολή σε αυτές τις αλληλεπιδράσεις, που συνδυάστηκε με μια ποιοτική μεταβολή στον διεθνή καταμερισμό της εργασίας, μετασχημάτισε την παγκόσμια οικονομία, ώστε να μπορούμε να μιλάμε για μια νέα σελίδα στην ιστορία της παγκοσμιοποίησης.

Δεν είναι τυχαίο ότι ο όρος παγκοσμιοποίηση εμφανίστηκε στις αρχές της δεκαετίας του '60 στο Webster's Dictionary.

Α. Η παγκοσμιοποίηση

Οι Τρεις πτυχές της Παγκοσμιοποίησης

1α. Οι «πολυεθνικές» (διεθνικές) εταιρίες

Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις προέκυψαν ως κυρίαρχοι παίχτες στην παγκόσμια οικονομία

Ήταν αρκετά φυσιολογικό οι εταιρείες να έχουν την έδρα τους σε μια χώρα αλλά να λειτουργούν σε αρκετές άλλες για να επεκτείνουν τις δραστηριότητες τους.

Με άλλα λόγια η κύρια λειτουργία τέτοιων εταιριών ήταν να ενσωματώνουν αγορές πέρα από τα εθνικά σύνορα, δηλαδή να ανεξαρτητοποιηθούν από το κράτος και τους εδαφικούς τους περιορισμούς.

Θα πρέπει να τονίσουμε ότι η λειτουργία τέτοιων πολυεθνικών δεν ήταν καινούργιο φαινόμενο.

Η καταγωγή των πολυεθνικών εταιριών μας γυρίζει πίσω στην αμερικάνικη ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στο τέλος του 19ου αιώνα, και στην αυτόματη προσαρμογή τους στις προκλήσεις της σύγχρονης μαζική παραγωγής.

Οι μεγάλες επιχειρήσεις προωθούσαν την κάθετη ολοκλήρωση προκειμένου να ελαχιστοποιήσουν το κόστος παραγωγής και την εξάρτησή τους από άλλες επιχειρήσεις.

Για μια σίγουρη και ανεμπόδιστη ροή αγαθών, πολλές από αυτές τις επιχειρήσεις επέλεξαν μια κάθετη ολοκλήρωση «προς τα πίσω» ώστε να ενσωματώσουν τις εξαγωγές και την παραγωγή πρώτων υλών εντός του πλαισίου της ίδιας επιχείρησης.

A. Η παγκοσμιοποίηση

Οι Τρεις πτυχές της
Παγκοσμιοποίησης

1β. Οι «πολυεθνικές» (διεθνικές)
εταιρίες

Οι σύγχρονες επιχειρήσεις των νέων κλάδων οδηγήθηκαν σε μια ολοκλήρωση «προς τα εμπρός» με τα δίκτυα μεταφοράς και διανομής, συμπεριλαμβανομένων και των αλυσίδων λιανικής πώλησης, και με τη δημιουργία τμημάτων διοίκησης και άλλων υπηρεσιών.

Η σύγχρονη βιομηχανία συνένωσε την μαζική παραγωγή με τη μαζική διανομή εντός μια «ενιαίας επιχείρησης».

Η ολοκλήρωση προωθήθηκε συνήθως μέσω των εξαγορών και συγχωνεύσεων των υπαρχουσών επιχειρήσεων.

Ο Chandler μιλά για μια «επένδυση με 3 αιχμές»:

Πρώτον, σε παραγωγικές μονάδες προκειμένου να εκμεταλλευτούν τα πλεονεκτήματα του μεγέθους και της επέκτασης.

Δεύτερον, στο μάρκετινγκ και στο δίκτυο διανομής για να συμβαδίζουν με τη μαζική παραγωγή.

Τρίτον, στη διοίκηση ώστε να συντονίζονται και να διοικούνται οι διευρυμένες, σύνθετες επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Το καινούργιο φαινόμενο έγκειται μάλλον στην ίδια την κλίμακα των δραστηριοτήτων αυτών των διεθνικών επιχειρήσεων.

Α. Η παγκοσμιοποίηση

Οι Τρεις πτυχές της Παγκοσμιοποίησης 1γ. Οι «πολυεθνικές» (διεθνικές) εταιρίες

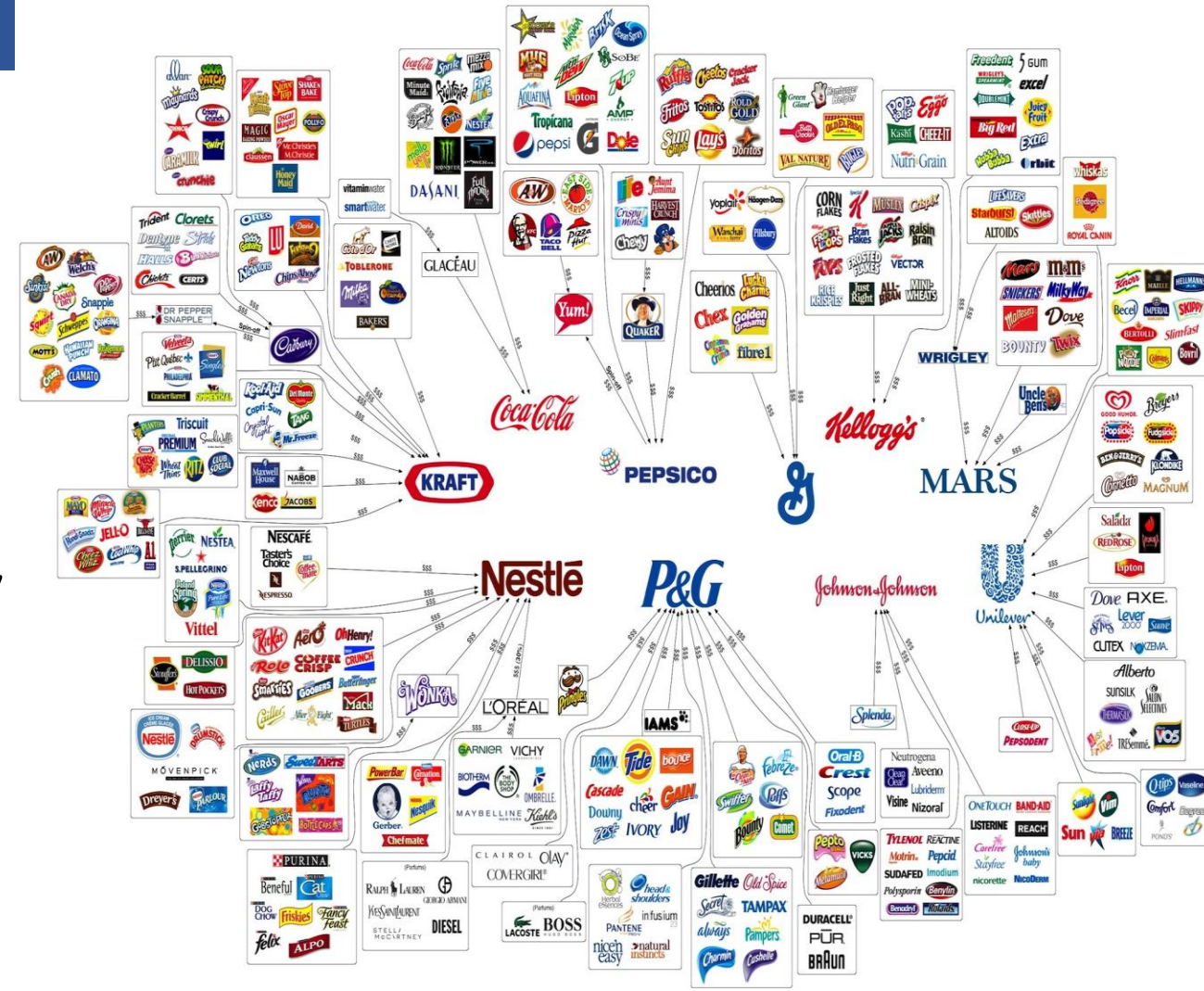
Στις αρχές της δεκαετίας του 1970, υπήρχαν περίπου 7.000 πολυεθνικές.

Στο τέλος του 20ου αιώνα 44.000 πολυεθνικές με σχεδόν 300.000 ξένες θυγατρικές, απασχολούσαν 12 εκατομμύρια άτομα και παρήγαν το 1/4 έως το 1/3 του συνολικού παγκόσμιου προϊόντος.

Οι 100 μεγαλύτερες πολυεθνικές ελέγχουν περίπου το 20% των συνολικών ξένων περιουσιακών στοιχείων, απασχολούν 6 εκατομμύρια άτομα και πωλούν το 1/3 των συνολικών πωλήσεων των πολυεθνικών.

Στις αρχές της δεκαετίας του '80, οι αμερικάνικες διεθνικές εταιρίες είχαν ήδη στα χέρια τους τα 3/4 των εισαγωγών των ΗΠΑ και σχεδόν το μισό των εξαγωγών τους, ενώ διεθνικές εταιρίες έλεγχαν πάνω από το 80% των βρετανικών εξαγωγών.

Βεβαίως το μεγαλύτερο μέρος που εμφανίζουν οι στατιστικές (οι οποίες καταρτίζονται σε εθνική βάση) ως εισαγωγές και εξαγωγές αποτελεί στην πραγματικότητα εσωτερικό εμπόριο εντός μια διεθνούς οντότητας, όπως της General Motors που λειτουργούσε σε 40 χώρες.

Α. Η παγκοσμιοποίηση

Οι Τρεις πτυχές της Παγκοσμιοποίησης

1δ. Οι «πολυεθνικές» (διεθνικές) εταιρίες

Ακόμα κι αν οι δεσμοί τέτοιων υπερ-γιγάντων με τις εθνικές κυβερνήσεις τους ήταν πολύ στενοί, προς τα τέλη της χρυσής εποχής είναι αμφίβολο αν μπορούσαμε με σιγουριά να πούμε ότι ταυτίζονταν με τα συμφέροντα της κυβέρνησης τους ή του έθνους τους, με εξαίρεση τις ιαπωνικές εταιρείες και ορισμένες εταιρείες που ανήκαν ουσιαστικά στον κλάδο της αμυντικής βιομηχανίας.

Δεν ήταν πλέον τόσο σαφές όσο άλλοτε πως ότι είναι καλό για την General Motors είναι καλό για τις ΗΠΑ.

Για παράδειγμα η επιχειρηματική λογική εξαναγκάζει μια εταιρία πετρελαίου να χαράζει τη στρατηγική και την πολιτική της προς τη χώρα καταγωγής της με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που αντιμετωπίζει το θέμα σε σχέση με τη Σαουδική Αραβία και τη Βενεζουέλα, συγκεκριμένα με κριτήρια το κέρδος και τη ζημία από τη μια μεριά ή τη συγκριτική ισχύ της εταιρείας σε σχέση με τη συγκεκριμένη κυβέρνηση από την άλλη.

Α. Η παγκοσμιοποίηση

Οι Τρεις πτυχές της Παγκοσμιοποίησης 2α. Ο νέος διεθνής καταμερισμός εργασίας

Η τάση των επιχειρηματικών συναλλαγών και των ίδιων των επιχειρήσεων για χειραφέτηση από το παραδοσιακό εθνικό κράτος έγινε ακόμη πιο έντονη καθώς η βιομηχανική παραγωγή άρχισε αργά στην αρχή αλλά με αυξανόμενη ταχύτητα στην συνέχεια να μεταφέρεται έξω από τις χώρες της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής που υπήρξαν πρωτοπόρες στην εκβιομηχάνιση και την καπιταλιστική ανάπτυξη.

Οι χώρες αυτές βέβαια παρέμειναν η κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης που σημειώθηκε στη χρυσή εποχή.

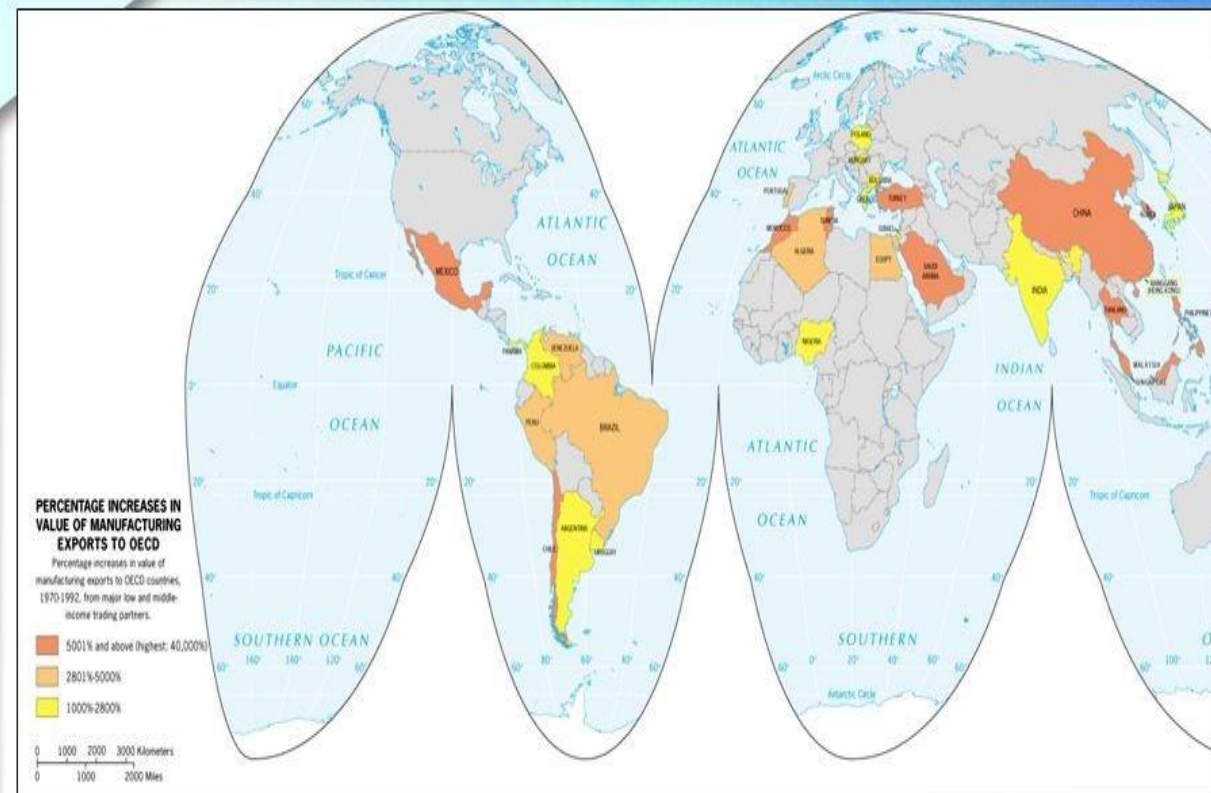
Όπως είπαμε στα μέσα της δεκαετίας του '50 οι βιομηχανικές χώρες διέθεταν τα 3/5 των μεταποιητικών εξαγωγών μεταξύ τους, στη δε δεκαετία του '70 τα 3/4 .

Όμως τότε τα πράγματα άρχισαν να αλλάζουν ο τρίτος κόσμος άρχισε να εξάγει μεταποιητικά προϊόντα στις ανεπτυγμένες βιομηχανικές χώρες σε σημαντική κλίμακα.

Έτσι ένας νέος καταμερισμός εργασίας άρχισε να παίρνει τη θέση του παλιού.

Για παράδειγμα η γερμανική εταιρεία Volkswagen μετά τα μέσα της δεκαετίας του '60 εγκατέστησε εργοστάσια στην Αργεντινή, τη Βραζιλία (3), τον Καναδά το Εκουαδόρ, το Μεξικό, τη Νιγηρία, το Περού, τη Νότιο Αφρική και τη Γιουγκοσλαβία.

New International Division of Labor

Α. Η παγκοσμιοποίηση

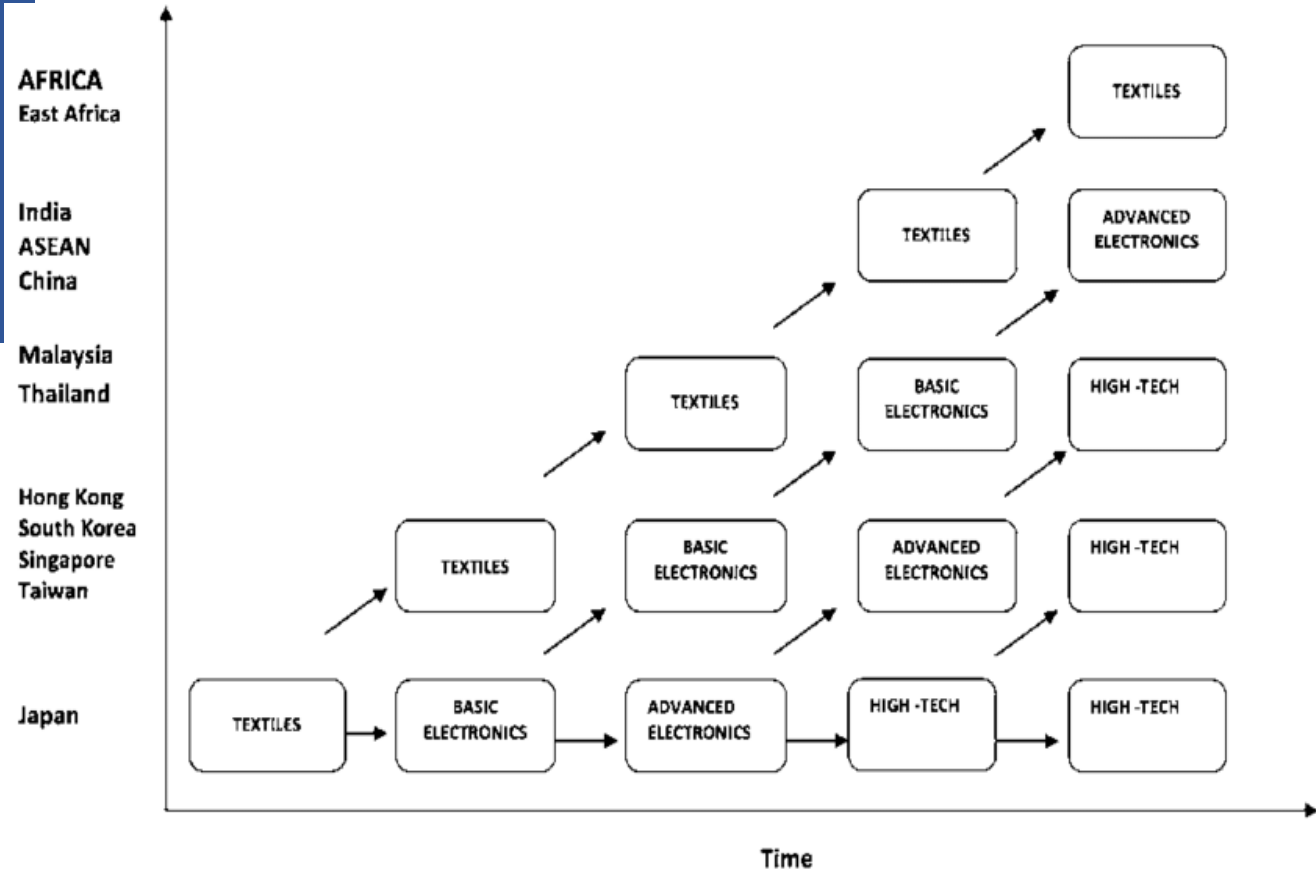
Οι Τρεις πτυχές της Παγκοσμιοποίησης 2β. Ο νέος διεθνής καταμερισμός εργασίας

Ορισμένες διαδικασίες έντασης εργασίας εγκαταστάθηκαν σε χώρες με φθηνότερο εργατικό κόστος. Νέες βιομηχανίες που δημιουργήθηκαν στον Τρίτο Κόσμο προμήθευαν όχι μόνο τις διογκούμενες τοπικές αγορές αλλά επίσης και την παγκόσμια αγορά.

Έκαναν δε εξαγωγές όχι μόνο προϊόντων που παράγονταν εξ ολοκλήρου από την εγχώρια βιομηχανία (π.χ. κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα) αλλά έγιναν μέρος της διεθνικής παραγωγικής μεταποιητικής διαδικασίας.

Από την άλλη το μεγαλύτερο μέρος της εξαγωγής επενδύσεων σε υψηλή τεχνολογία και υπηρεσίες κατευθύνθηκε σε μεγάλο ποσοστό σε χώρες με υψηλή ανάπτυξη κυρίως σε χώρες της Ευρώπης της Ασίας αλλά και στις ΗΠΑ.

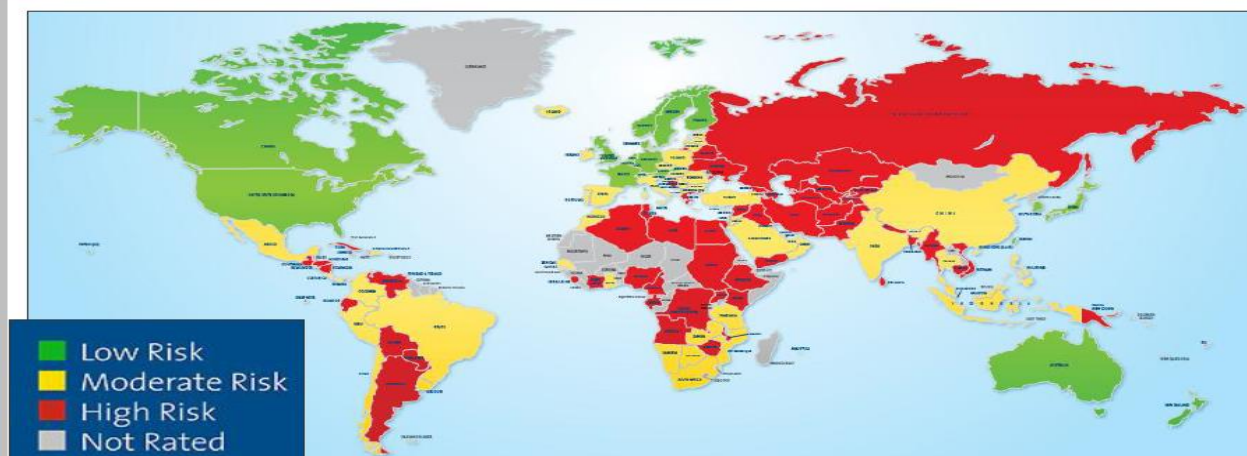
Στις αρχές της αρχές της δεκαετίας του 1990 η τέταρτη παγκοσμίως μεγαλύτερη πολυεθνική στις τηλεπικοινωνίες, η Ericsson απασχολούσε περισσότερο από 13.000 άτομα στη Νορβηγία, τη Δανία την Ολλανδία, τη Γαλλία και την Ιταλία αλλά είχε μόνο 4.500 εργαζόμενους στη Βραζιλία, το Μεξικό, τη Βενεζουέλα, και στην Αργεντινή.

The D&B Country Risk Map

Decide with Confidence

A. Η παγκοσμιοποίηση

**Οι Τρεις πτυχές της
Παγκοσμιοποίησης**

**2γ. Ο νέος διεθνής καταμερισμός
εργασίας**

Το διεθνές εμπόριο ενισχύθηκε από τη σημαντική μείωση του κόστους των μεταφορών και των επικοινωνιών.

Το κόστος μια 3λεπτης τηλεφωνικής επικοινωνίας Λονδίνου –Νέας Υόρκης μειώθηκε από 5,3 δολάρια το 1950 σε 3,2 δολάρια το 1970 και σε 0,9 δολάρια το 2000. Το κόστος ενός μιλίου αεροπορικών μεταφορών ήταν 0,30\$ το 1950, 0,16\$ το 1970 και 0.11 το 1990\$.

Οι επικοινωνίες εισήγαγαν μια νέα εποχή εξαιτίας της επανάστασης των υπολογιστών, εξαιτίας μέσω της εφεύρεσης του Διαδικτύου και του Παγκόσμιου Ιστού (Word Wide Web).

Οι εξελίξεις αυτές έκαναν δυνατό και οικονομικά εφικτό το διαχωρισμό της παραγωγής ενός και μοναδικού προϊόντος που, ας πούμε τώρα στο Χιούστον, τη Σιγκαπούρη και την Ταϊλάνδη, το ημιτελές προϊόν μεταφερόταν αεροπορικώς στα κέντρα αυτά της παραγωγής για να πάρει την τελική του μορφή, ενώ ολόκληρη αυτή η διαδικασία ελεγχόταν κεντρικά χάρις στη σύγχρονη τεχνολογία της πληροφορικής.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '60 και μετά, οι μεγάλες εταιρείες παραγωγής ηλεκτρονικών άρχισαν να αποκτούν παγκόσμια εμβέλεια.

IBM

Η γραμμή της παραγωγής δεν περνούσε πλέον μέσα από τα γιγαντιαία υπόστεγα του ίδιου εργοστασίου αλλά διέσχιζε όλο τον πλανήτη.

Α. Η παγκοσμιοποίηση

Οι Τρεις πτυχές της Παγκοσμιοποίησης

3α. Η εμφάνιση και άνοδος των χρηματοδοτικών "εξωεδαφικών ή υπεράκτιων παραδείσων" offshore finance.

Αυτή η τελευταία πτυχή δείχνει τον τρόπο με τον οποίο με τον οποίο η καπιταλιστική οικονομία κατάφερε να ξεφύγει από εθνικούς ελέγχους. Ο όρος "offshore" εμφανίστηκε στη δεκαετία του '60 για να περιγράψει μια συγκεκριμένη πρακτική των εταιρειών.

Οι εταιρείες εγγράφονταν στα μητρώα μικρών ενίοτε μικροσκοπικών κρατών, έχοντας επομένως εκεί τη νόμιμη έδρα τους.

Τα κράτη αυτά παρείχαν γενναιόδωρα πλεονεκτήματα από δημοσιονομική άποψη επιτρέποντας στους επιχειρηματίες να αποφεύγουν τους φόρους και άλλους περιορισμούς που τους επιβάλλονταν στις χώρες τους.

Ένας κατάλληλα διαμορφωμένος περίπλοκος και καινούργιος συνδυασμός από νομικά "παραθυράκια" στη νομοθεσία περί εταιρειών και στην εργατική νομοθεσία στα λιλιπούτεια αυτά κρατίδια – όπως στο Καραντσάο, τις Παρθένους Νήσους και το Λιχτενστάιν – μπορούσε να κάνει θαύματα στον ισολογισμό των επιχειρήσεων.

Η ουσία της πρακτικής αυτής έγκειται στο να μεταβάλει τον τεράστιο αυτό αριθμό από νομικά παραθυράκια σε μια βιώσιμη επιχειρηματική δομή άνευ περιοριστικών ρυθμίσεων.

Για προφανείς λόγους, η πρακτική αυτή ήταν ιδιαίτερα κατάλληλη για χρηματοπιστωτικές δοσοληψίες.

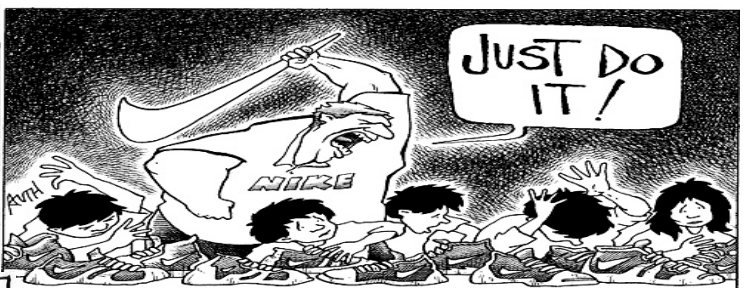
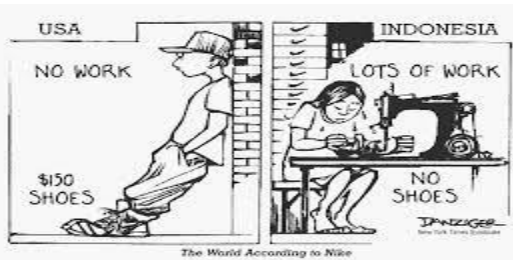
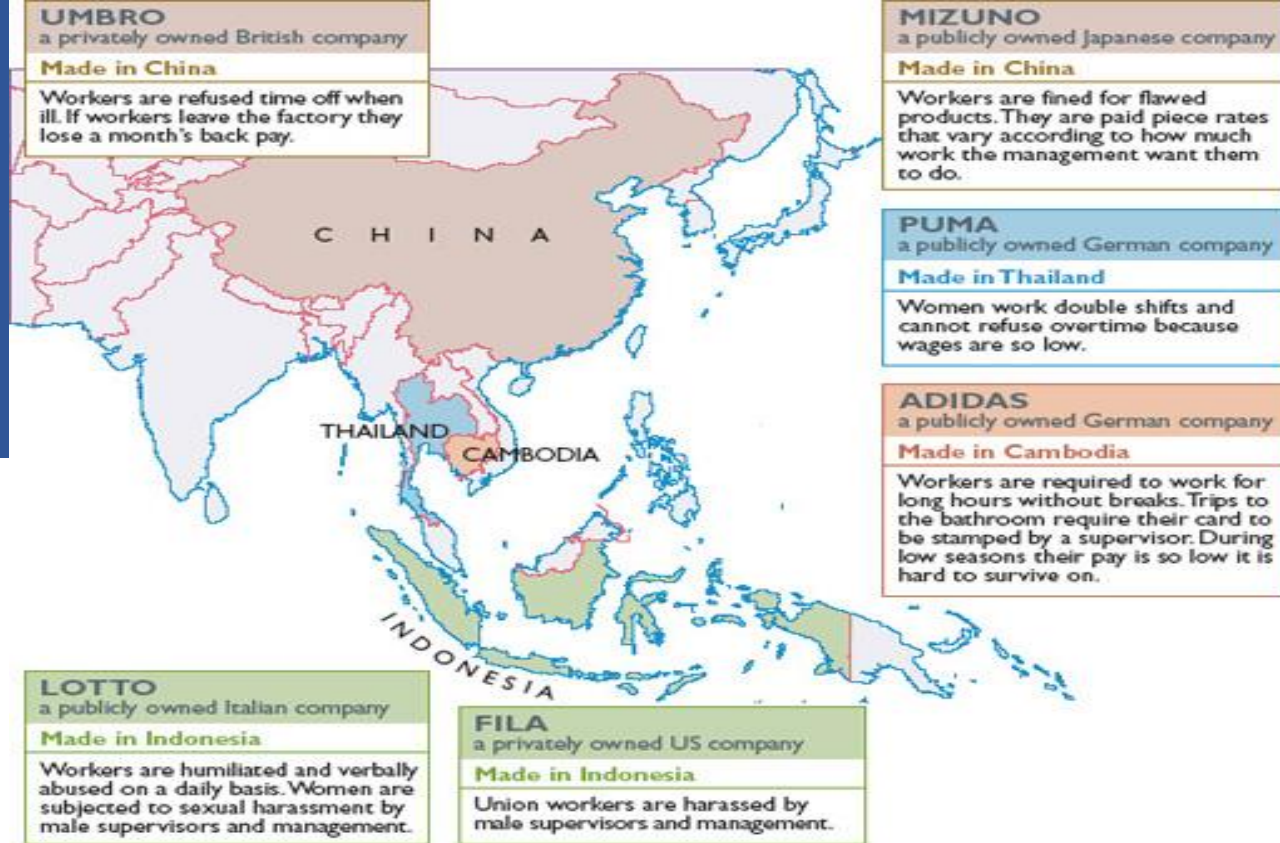
Α. Η παγκοσμιοποίηση

Οι Τρεις πτυχές της Παγκοσμιοποίησης

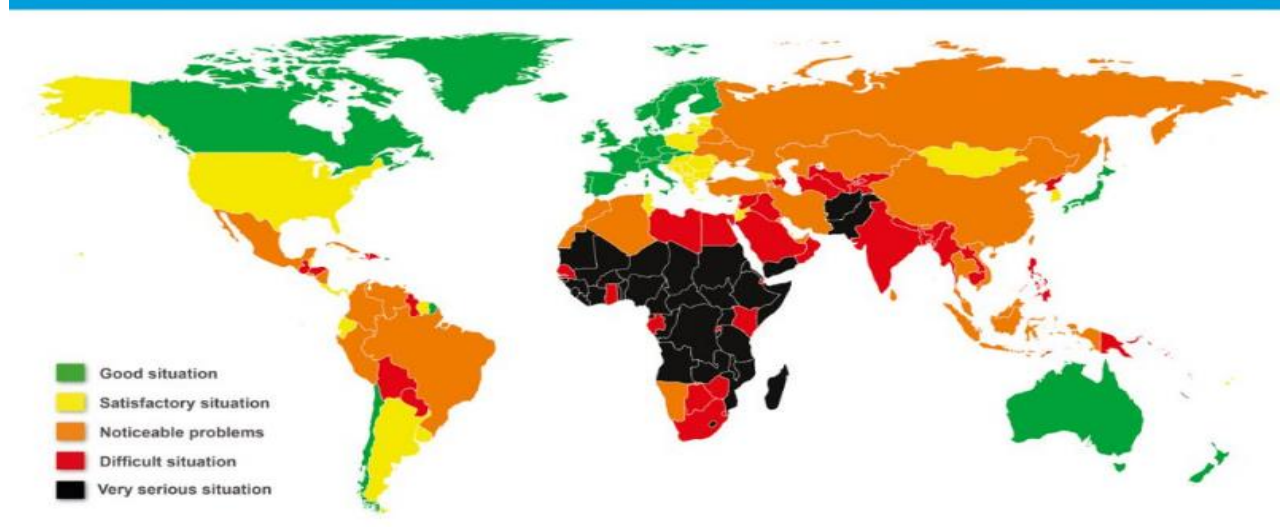
3β. Η εμφάνιση και άνοδος των χρηματοδοτικών "εξωεδαφικών ή υπεράκτιων παραδείσων" offshore finance.

Μερικές εταιρείες εγκατέστησαν μονάδες στις «υπεράκτιες ελεύθερες ζώνες παραγωγής» ή offshore μονάδες σε χώρες πάρα πολύ φτωχές που προσέφεραν όμως το πλεονέκτημα των φθηνών εργατικών χεριών.

Η κίνηση αυτή αποτέλεσε έναν άλλο καινούργιο ελιγμό των εταιρειών για να αποφεύγουν τον έλεγχο από ένα και μοναδικό κράτος.

CHILDREN'S RIGHTS WORLDWIDE 2018

Α. Η παγκοσμιοποίηση

Οι Τρεις πτυχές της Παγκοσμιοποίησης

3γ. Η εμφάνιση και άνοδος των χρηματοδοτικών "εξωεδαφικών ή υπεράκτιων παραδείσων" offshore finance.

Όλα αυτά προκάλεσαν μια παράδοξη αλλαγή στην πολιτική δομή της παγκόσμιας οικονομίας.

Καθώς ο πλανήτης έγινε πραγματικά μια μονάδα οι εθνικές οικονομίες των μεγάλων κρατών ανακάλυψαν πόσο οι ίδιες είχαν παραμεριστεί από τέτοια offshore κέντρα παραγωγής, που τα περισσότερα απ' αυτά βρίσκονταν σε μικρά ή λιλιπούτεια μίνι-κράτη.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, στα τέλη του 20ου αιώνα υπήρχαν 78 οικονομίες με πληθυσμό λιγότερο από δυόμισι εκατομμύρια (18 από αυτές με πληθυσμό λιγότερο από 100.000) οι οποίες αποτελούσαν τα δύο τρίτα όλων των πολιτικών μονάδων που επίσημα θεωρούνταν ως οικονομίες.

Μέχρι το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο τέτοιες μονάδες δεν εθεωρούντο οικονομικά βιώσιμες στην πραγματικότητα δε, δεν θεωρούντο ούτε καν κρατικές οντότητες. Ήταν και ασφαλώς εξακολουθούν να είναι ανίκανα να υπερασπίσουν την τυπική τους ανεξαρτησία.

Ωστόσο στη χρυσή εποχή έγινε φανερό ότι μικρές οικονομικές ενότητες μπορούσαν να ανθίσουν όπως οι μεγάλες εθνικές οικονομίες, μερικές φορές ακόμα καλύτερα, παρέχοντας άμεσα υπηρεσίες απευθείας στην παγκόσμια αγορά.

Γι' αυτόν το λόγο έχουμε και την ανάπτυξη πόλεων – κρατών (όπως το Χονγκ-Κονγκ και η Σιγκαπούρη) – μορφή πολιτείας που βρίσκουμε να ανθίζει στο Μεσαίωνα (π.χ Βενετία, Γενοβα).

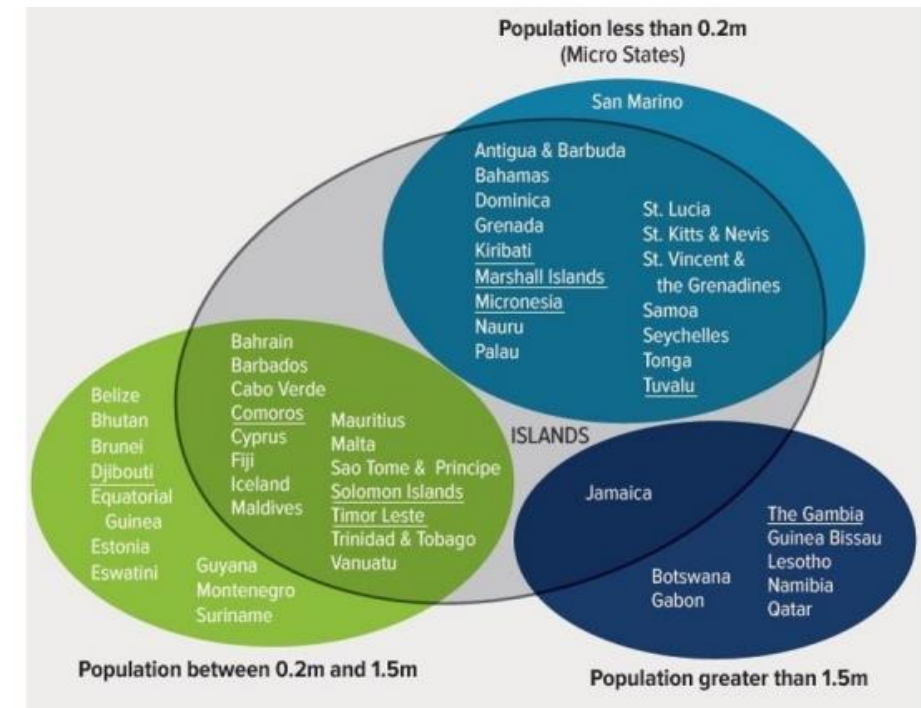
Ορισμένες περιοχές στην έρημο του Περσικού Κόλπου μετατράπηκαν σε μεγάλους παίκτες στην παγκόσμια επενδυτική αγορά (Κουβέιτ, Ντουμπαΐ) και μερικά από τα πολλά offshore καταφύγια για την αποφυγή της κρατικής νομοθεσίας.

Η κατάσταση αυτή θα τροφοδοτούσε τα πολλαπλασιαζόμενα εθνοτικά κινήματα του εθνικισμού που εμφανίστηκαν στα τέλη του εικοστού αιώνα όπως της Κορσικής ή των Καναρίων Νήσων.

Ωστόσο η μόνη ανεξαρτησία που θα μπορούσε να επιτευχθεί με την απόσχιση τους ήταν ο χωρισμός από το έθνος-κράτος.

Από οικονομική άποψη, ο χωρισμός είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα τα έκανε πιο εξαρτημένα από τις διεθνικές εταιρίες.

Για τους πολυεθνικούς γίγαντες, ο πιο βολικός κόσμος είναι ένας κόσμος που αποτελείται από κράτη-νάνους ή ένας κόσμος όπου δεν υπάρχουν καθόλου κράτη.

B. Η κρίση των δομών

(1)

Αυτό που έκανε τα οικονομικά προβλήματα, στις δεκαετίες της κρίσης ασυνήθιστα σοβαρά και από κοινωνική άποψη, ανατρεπτικά, ήταν οι συγκυριακές διακυμάνσεις που συνέπεσαν με δομικές αλλαγές.

Η παγκόσμια οικονομία που αντιμετώπισε τα προβλήματα της δεκαετίας του '70 και του '80 δεν ήταν πλέον η ίδια με εκείνη της χρυσής εποχής.

Το σύστημα της παραγωγής μεταβλήθηκε με την τεχνολογική επανάσταση αποκτώντας εκπληκτικές παγκόσμιες ή "διεθνικές" διαστάσεις.

Ο καλύτερος τρόπος για να απεικονίσουμε τις συνέπειες αυτές είναι να εξετάσουμε την εργασία και την ανεργία.

Γενική τάση της εκβιομηχάνισης υπήρξε η αντικατάσταση των ανθρώπινων δεξιοτήτων με μηχανές, της ανθρώπινης εργασίας με μηχανικά μέσα, έχοντας ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ανεργίας.

Ωστόσο η υπόθεση ήταν ότι η τεράστια ανάπτυξη της οικονομίας, την οποία προκαλούσε η σταθερή βιομηχανική επανάσταση, αυτόματα θα δημιουργούσε αρκετές θέσεις εργασίας αντικαθιστώντας τις παλιές που είχαν χαθεί.

Η χρυσή εποχή επιβεβαίωσε την υπόθεση αυτή.

Όπως είδαμε η ανάπτυξη της βιομηχανίας ήταν τόσο μεγάλη ώστε ο αριθμός και η αναλογία των βιομηχανικών εργατών ακόμα και στις πιο εκβιομηχανισμένες χώρες δε μειώθηκε σοβαρά.

B. Η κρίση των δομών

(2)

Όμως στις δεκαετίες της Κρίσης ο αριθμός τους άρχισε να μειώνεται και σε σχετικό και σε απόλυτο μέγεθος.

Στις ΗΠΑ, στο διάστημα 1950-1970, ο αριθμός των ατόμων που εργάζονταν στα τηλεφωνικά κέντρα εξυπηρετώντας διεθνείς συνδιαλέξεις μειώθηκε κατά 12% ενώ στο διάστημα 1970-1980 μειώθηκε κατά 40%

Η αυξανόμενη ανεργία στις δεκαετίες αυτές δεν ήταν κυκλική αλλά δομική.

Με άλλα λόγια οι θέσεις εργασίας που χάθηκαν στις άσχημες συγκυρίες δεν θα ξαναδημιουργούνταν ποτέ ακόμη και αν έφτιαχναν τα πράγματα.

Κι αυτό δεν οφείλονταν μόνο στο γεγονός ότι ο νέος διεθνής καταμερισμός της εργασίας μετέφερε βιομηχανίες από τις παλαιές βιομηχανικές χώρες και ηπείρους σε νέες.

Βεβαίως ήταν φυσιολογικό οι βιομηχανίες εντάσεως εργασίας να μεταναστεύσουν από χώρες με υψηλό κόστος εργασίας σε χώρες χαμηλού κόστους.

- Για παράδειγμα συνιστούσε οικονομική πολυτέλεια για ένα Αμερικανό επιχειρηματία η απασχόληση ενός εργάτη στο Ελ Πάσο του Τέξας, τη στιγμή που κάποιος άλλος, έστω και λιγότερο ικανός, ήταν διαθέσιμος στην απέναντι όχθη ποταμού Ριο Γκράντε, στο Juarez του Μεξικού, κοστίζοντας μόλις το ένα δέκατο του μισθού του Αμερικάνου εργάτη.

B. Η κρίση των δομών

(3)

Όμως, ακόμα και οι προ-βιομηχανικές και οι νέες βιομηχανικές χώρες κυβερνώνται από την ίδια σιδηρά λογική της εκβιομηχάνισης που αργά ή γρήγορα καθιστά ακόμα και τη φθηνότερη ανθρώπινη εργασία πιο ακριβή από τη μηχανή η οποία είναι σε θέση να κάνει την ίδια δουλειά.

Η επίδοση και η παραγωγικότητα των μηχανών μπορεί σταθερά και για πρακτικούς λόγους να βελτιώνεται συνέχεια με την τεχνολογική πρόοδο, το δε κόστος της μπορεί να μειώνεται κατά πολύ.

Από την άλλη το κόστος της ανθρώπινης εργασίας δεν μπορεί να μειωθεί για απεριόριστο χρονικό διάστημα κάτω από το όριο του ελάχιστου ανθρώπινου επιπέδου διαβίωσης το οποίο θεωρείται αποδεκτό από την εκάστοτε κοινωνία.

Σε κάθε περίπτωση οι άνθρωποι δεν έχουν "σχεδιαστεί" με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι όλο και πιο αποτελεσματικοί για το καπιταλιστικό σύστημα παραγωγής.

Έτσι όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο της τεχνολογίας τόσο πιο ακριβή είναι η ανθρώπινη συνιστώσα της παραγωγής σε σύγκριση με τη μηχανική συνιστώσα.

B. Η κρίση των δομών

(4)

Η ιστορική τραγωδία των Δεκαετιών της Κρίσης έγκειται στο γεγονός ότι η παραγωγή προκαλούσε τώρα απώλειες σε θέσεις εργασίας με ρυθμό ταχύτερο από τις νέες θέσεις που δημιουργούσε η οικονομία της αγοράς.

Η παγκόσμια οικονομία μπορεί να επεκτεινόταν, αλλά ο αυτόματος μηχανισμός με τον οποίο η επέκταση αυτή δημιουργούσε νέα απασχόληση για άνδρες και γυναίκες που εισέρχονταν στην αγορά εργασίας χωρίς ιδιαίτερα προσόντα ήταν φανερό ότι δεν λειτουργούσε πλέον.

Για τις δεκαετίες της κρίσης το βασικό δεν είναι ότι ο καπιταλισμός δε λειτούργησε πλέον τόσο καλά όσο στη χρυσή εποχή αλλά ότι οι δραστηριότητές του είχαν γίνει ανεξέλεγκτες.

Κανείς δε γνώριζε πώς να αντιμετωπίσει τις ιδιοτροπίες της παγκόσμιας οικονομίας, ούτε διέθετε εργαλεία για να τις χειριστεί.

Το κυριότερο εργαλείο για την αντιμετώπιση τέτοιων καταστάσεων στη χρυσή εποχή ήταν η κυβερνητική πολιτική, συντονισμένη σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο.

Τώρα όμως αυτό το εργαλείο δε δούλευε.

Οι Δεκαετίες της Κρίσης ήταν μια εποχή όπου το κράτος έχασε τις οικονομικές του εξουσίες.

Οι επιπτώσεις της Κρίσης

1. Ανεργία

Η οικονομική κάμψη και ύφεση σε συνδυασμό με την αναδιάρθρωση της οικονομίας σε μαζική κλίμακα είχαν ως αποτέλεσμα την εκτόπιση ανθρώπινης εργασίας επαναφέροντας πάλι στο προσκήνιο τον εφιάλτη της ανεργίας.

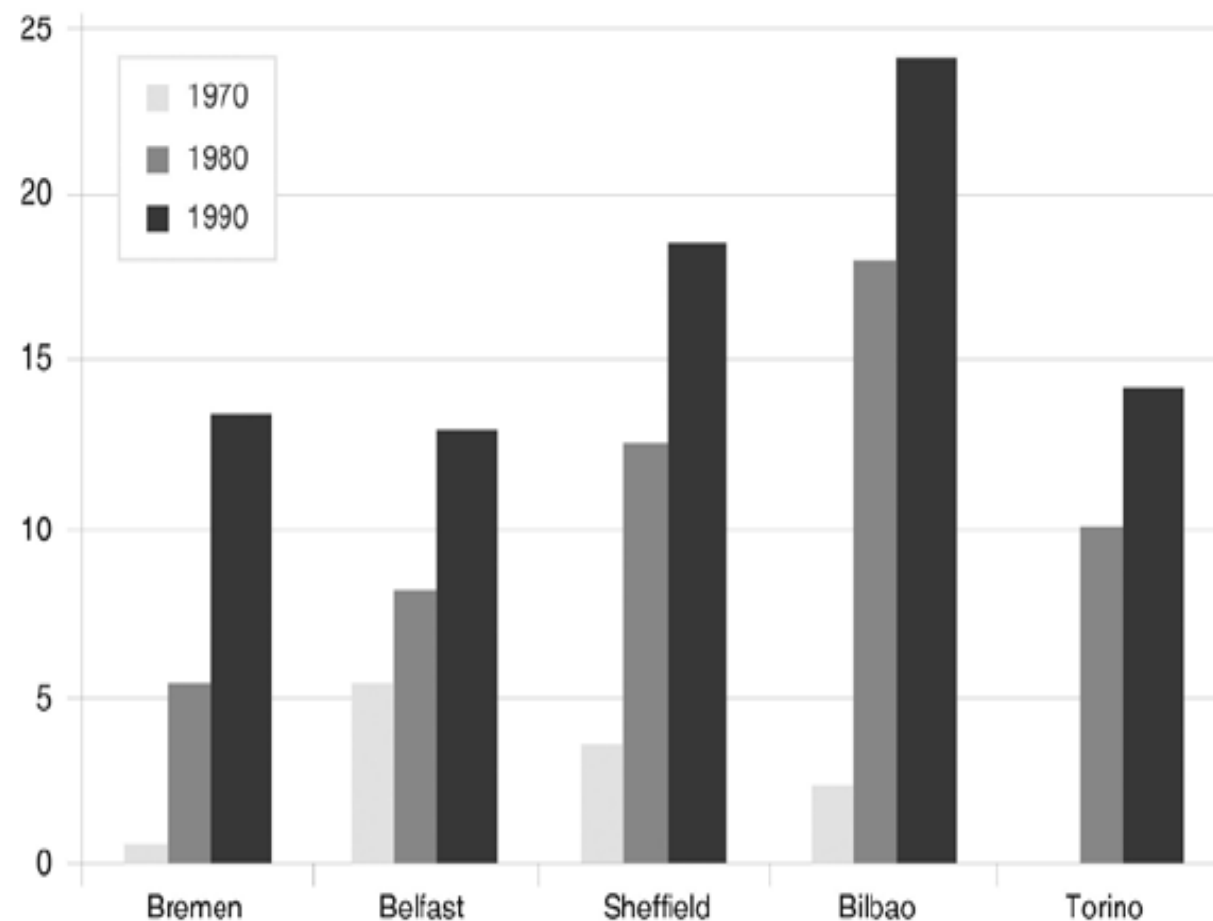
Η ανεργία στη Δυτική Ευρώπη αυξήθηκε από 1,5% κατά μέσο όρο που ήταν στην δεκαετία του '60 σε 4,2% στη δεκαετία του '70. Στο αποκορύφωμα της οικονομικής ανόδου στα τέλη της δεκαετίας του '80 η ανεργία έφτασε κατά μέσο όρο στο 9,2% στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και το 1993 στο 11%. Από τους ανέργους (1986-1987) οι μισοί ήταν άνεργοι πάνω από έναν χρόνο και το ένα τρίτο πάνω από δύο.

Τα ποσοστά ανεργίας μεταξύ των νέων στη δεκαετία του '80 ήταν ιδιαίτερα υψηλά, από 20% στη Βρετανία (1982-1988) μέχρι πάνω από 40% στην Ισπανία και 46% στη Νορβηγία.

Στις πλούσιες καπιταλιστικές χώρες, οι άνεργοι έβρισκαν καταφύγιο στα συστήματα κοινωνικής πρόνοιας.

Όμως όσοι εξακολουθούσαν να έχουν εργασία και κέρδιζαν τη ζωή τους απ' αυτή άρχισαν να αισθάνονται δυσαρέσκεια ακόμη και περιφρόνηση απέναντι σ' εκείνους που περιέπεσαν σε μια κατάσταση διαρκούς εξάρτησης από την κοινωνική πρόνοια.

Ποσοστά ανεργίας 1970-1990

Οι επιπτώσεις της Κρίσης

2. Φτώχεια-Ανασφάλεια.

Την δεκαετία του '80 πολλές από τις πλουσιότερες και πιο ανεπτυγμένες χώρες άρχισαν για μια ακόμη φορά να συνηθίζουν στην καθημερινή εικόνα των ζητιάνων στους δρόμους και το συγκλονιστικό θέαμα των αστέγων που έβρισκαν καταφύγιο για κοιμηθούν στα κατώφλια των σπιτιών και μέσα σε χαρτοκιβώτια, όταν δεν τους απομάκρυνε η αστυνομία για να απαλείψει την ενοχλητική αυτή θέα.

Στη Νέα Υόρκη το 1993, 23.000 άνδρες και γυναίκες κοιμόντουσαν στους δρόμους ή σε δημόσια ιδρύματα ενώ στη Μ. Βρετανία το 1989 400.000 άτομα ήταν επίσημα καταγεγραμμένα ως άστεγα.

Έτσι στις πλούσιες χώρες άρχισε να σχηματίζεται μια όλο και περισσότερο ξεχωριστή και απομονωμένη "under-class", που τα προβλήματα της θεωρούνταν de facto άλυτα, αλλά δευτερεύουσας σημασίας εφόσον απασχολούσαν μόνο μια διαρκή μειοψηφία.

Η κοινωνία του γκέτο του γηγενούς πληθυσμού των Νέγρων της Νέας Υόρκης έγινε το κλασικό παράδειγμα ενός τέτοιου κοινωνικού υποκόσμου.

Ένα άλλο αποτέλεσμα της κρίσης ήταν η ανασφάλεια η οποία επεκτεινόταν σε όλο και περισσότερα κοινωνικά στρώματα. Η ύφεση στις αρχές της δεκαετίας του '80 δημιούργησε συνθήκες ανασφάλειας στη ζωή των εργαζομένων στις μεταποιητικές βιομηχανίες.

Όταν όμως ήρθε η Ύφεση στις αρχές του '90 σε χώρες όπως η Μεγάλη Βρετανία, μεγάλα τμήματα των υπαλληλικών στρωμάτων και των ασκούντων ελεύθερα επαγγέλματα άρχισαν να αισθάνονται ότι ούτε οι δουλειές τους, ούτε το μέλλον τους ήταν ασφαλές: πάνω από τους μισούς σε εύπορες περιοχές της χώρας πίστευαν ότι ίσως έχαναν τη δουλειά τους. κατάσταση διαρκούς εξάρτησης από την κοινωνική πρόνοια.

Παγκοσμιοποίηση

Τα προβλήματα στη λειτουργία των
εθνικών κρατών και οι νέοι
εθνικισμοί.
(1)

Καθώς η διεθνική οικονομία εδραιώθηκε γερά αγκαλιάζοντας όλο τον κόσμο, υπονόμεισε ένα μεγάλο και καθολικό θεσμό το εδαφικό έθνος-κράτος, εφόσον το κράτος αυτό δεν ήταν πλέον σε θέση να ελέγχει παρά ένα όλο και πιο μικρό τμήμα των υποθέσεων του.

Έτσι οργανώσεις που η εμβέλεια της δράσης τους περιοριζόταν από τα κρατικά σύνορα, όπως εργατικά σωματεία, κοινοβούλια και εθνικά δημόσια συστήματα ραδιοφωνικής και τηλεοπτικής μετάδοσης, έχασαν σε σχέση με οργανώσεις που δε γνώριζαν εδαφικούς περιορισμούς, όπως οι πολυεθνικές εταιρίες, η διεθνής αγορά συναλλάγματος, τα παγκόσμιας εμβέλειας και λειτουργίας ΜΜΕ οι δορυφορικές επικοινωνίες.

Ακόμη και η πιο αναντικατάστατη λειτουργία που τα έθνη-κράτη είχαν αναπτύξει κατά τη διάρκεια του αιώνα η αναδιανομή του εισοδήματος μεταξύ των πολιτών τους με τις "μεταβιβαστικές πληρωμές" στους τομείς της κοινωνικής πρόνοιας, της παιδείας και της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης δεν μπορούσε πλέον θεωρητικά να έχει αυτονομία.

Παγκοσμιοποίηση

Τα προβλήματα στη λειτουργία των εθνικών κρατών και οι νέοι εθνικισμοί.

(2)

Ωστόσο είναι παράδοξο αλλά εξηγήσιμο το γεγονός ότι η εξασθένιση αυτή του έθνους-κράτους συνοδεύτηκε με μια νέα τάση κατακερματισμού των παλαιών εδαφικών εθνικών-κρατών σε μικρότερα κράτη, τα περισσότερα πάνω στη βάση του αιτήματος κάποιας ομάδας που διεκδικούσε εθνοτικό-γλωσσικό μονοπώλιο.

Κατ' αρχάς, η άνοδος αυτονομιστικών και αποσχιστικών κινημάτων μετά το 1970 αποτέλεσε κυρίως δυτικό φαινόμενο και εμφανίστηκε στη Βρετανία, τον Καναδά, το Βέλγιο ακόμα δε και στην Ελβετία καθώς επίσης από τις αρχές της δεκαετίας του '80 και μετά στα λιγότερο συγκεντρωτικά σοσιαλιστικά κράτη όπως τη Γιουγκοσλαβία.

Η κρίση του κομμουνισμού συνετέλεσε στην εξάπλωση του φαινομένου προς Ανατολάς, όπου μετά το 1991 σχηματίστηκαν περισσότερα κατ' όνομα εθνικά κράτη σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη περίοδο του εικοστού αιώνα.

Παγκοσμιοποίηση

Τα προβλήματα στη λειτουργία των
εθνικών κρατών και οι νέοι
εθνικισμοί.
(3)

Ο νέος αυτονομιστικός εθνικισμός των Δεκαετιών της Κρίσης αποτέλεσε στην πραγματικότητα εντελώς διαφορετικό φαινόμενο από τη δημιουργία του έθνους-κράτους του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα.

Ειδικότερα αποτέλεσε συνδυασμό δύο φαινομένων:

Το πρώτο ήταν η αντίσταση των υφιστάμενων εθνών-κρατών στην υποβάθμισή τους.

Το γεγονός αυτό έγινε όλο και πιο σαφές στη δεκαετία του '80 με τις προσπάθειες των μελών ή δυνάμει μελών της Ε.Ε. να διατηρήσουν την αυτονομία τους στη θέσπιση ενιαίων κοινοτικών κανόνων σε θέματα που οι ίδιες θεωρούσαν ζωτικής σημασίας. (Μ. Βρετανία, Νορβηγία).

Όμως το σημαντικό ήταν ότι το κυριότερο υποστύλωμα της αυτοάμυνας του έθνους-κράτους, ο προστατευτισμός, ήταν ασύγκριτα πιο αδύναμος στις Δεκαετίες της Κρίσης σε σχέση με την Μεγάλη Ύφεση του '30.

Παρόλα αυτά δόθηκαν μάχες οπισθοφυλακών, που διεξάγονταν με όλο και περισσότερη δυσκολία, χωρίς να σημαίνει ότι σε ορισμένες περιπτώσεις δε σημείωσαν επιτυχία.

Δόθηκαν μάλιστα με μεγαλύτερο σθένος εκεί όπου δε διακυβεύονταν τόσο τα οικονομικά συμφέροντα όσο η εθνική ταυτότητα.

Οι Γάλλοι και σε μικρότερο βαθμό οι Γερμανοί αγωνίστηκαν για να διατηρήσουν τις επιδοτήσεις προς τους αγρότες τους όχι μόνο διότι αποτελούσαν σημαντική εκλογική δύναμη, αλλά επίσης διότι πίστευαν ότι η καταστροφή της οικογενειακής αγροτικής εκμετάλλευσης όσο αναποτελεσματική ή μη ανταγωνιστική κι αν ήταν, θα σήμαινε την καταστροφή του τοπίου της παράδοσης που αποτελούσε μέρος του εθνικού χαρακτήρα.

Ένα άλλο θέμα ήταν η αντίσταση των Γάλλων με την υποστήριξη και άλλων ευρωπαϊών στο αμερικάνικο αίτημα για απελευθέρωση του εμπορίου στον τομέα των κινηματογραφικών ταινιών.

Παγκοσμιοποίηση

Τα προβλήματα στη λειτουργία των εθνικών κρατών και οι νέοι εθνικισμοί.

(3)

Το δεύτερο φαινόμενο εκφράζει τον συλλογικό εγωισμό για πλουτισμό και αντανακλά τις αυξανόμενες ανισότητες μεταξύ ηπείρων, χωρών και περιφερειών. Οι κυβερνήσεις του παλαιού έθνους κράτους, συγκεντρωτικού ή ομοσπονδιακού χαρακτήρα καθώς και υπερεθνικές οντότητες όπως η Ε.Ε. είχαν αποδεχθεί την ευθύνη για την ανάπτυξη όλης της εδαφικής περιοχής της και κατά συνέπεια σε κάποιο βαθμό και τον ισότιμο επιμερισμό βαρών και ωφελειών.

Αυτό σήμαινε ότι οι πιο πλούσιες και πιο προηγμένες χώρες έπρεπε να επιδοτούν (διαμέσου κάποιου κεντρικού μηχανισμού κατανομής) τις πιο φτωχές και καθυστερημένες περιοχές ή να τους δίνουν προτεραιότητα στις επενδύσεις ώστε να μειώσουν την υστέρηση τους.

Επίσης είναι πασίγνωστο ότι οι πλούσιες περιοχές δείχνουν απροθυμία να επιδοτούν τις φτωχότερες.

Έτσι μέρος του αυτονομιστικού εθνικισμού στις Δεκαετίες της Κρίσης τροφοδοτήθηκε από το συλλογικό εγωισμό.

Η πίεση για τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας προήλθε από τις "ευρωπαϊκές" της συνιστώσες, τη Σλοβενία και την Κροατία, η δε διάσπαση της Τσεχοσλοβακίας από την "δυτική", δημοκρατία της Τσεχίας.

Η Καταλονία και η χώρα των Βάσκων ήταν οι πιο πλούσιες και ανεπτυγμένες περιοχές της Ισπανίας.

Όμως το πιο σαφές παράδειγμα του φαινομένου αυτού μας το δίνει η αιφνίδια εμφάνιση και άνοδος της Λίγκας του Βορά στα τέλη της δεκαετίας του '80, η οποία αποσκοπούσε στην απόσχιση της περιοχής αυτής με κέντρο το Μιλάνο, την "οικονομική πρωτεύουσα" της Ιταλίας από τη Ρώμη, το πολιτικό κέντρο της χώρας.